MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok
2014/4

Berettyóújfalui kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013

Bass László- Darvas Ágnes, GYERE, Gyerekesély Egyesület

MTA TK
Budapest
2014

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL
A projekt az Európai Unió támogatásával valósul meg.

mtatk Gyerekesély-kutató Csoport 2014

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Bass László, Darvas Ágnes

Szerkesztette: Bauer Zsófia

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

http://gyerekesely.tk.mta.hu/

ISSN 2064-910X

mtatk Gyerekesély-kutató Csoport 2013

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Bass László, Darvas Ágnes

Szerkesztette: Bauer Zsófia

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

http://gyerekesely.tk.mta.hu/

Tartalom

Összefoglaló ... 3
1. A helyzetfelmérés módszerei ... 4
1.1. A vizsgálati minta ... 4
1.2. A kutatás kérdőíve ... 5
2. Demográfiai jellemzők ... 6
3. Foglalkoztatottság ... 8
3.1. Munkanélküliségi és foglalkoztatási helyzet ... 8
3.2. A szülők iskolai végzettsége ... 9
4. Anyagi helyzet ... 12
4.1. A gyermekszegénység mértéke és jellemzői ... 12
4.2. Eladósodás ... 14
4.3. Segélyezés ... 17
5. Lakáshelyzet ... 20
6. Korai szocializáció ... 21
6.1. Bölcsőde ... 21
6.2. Óvoda ... 25
7. Iskola ... 29
8. Szükségletek ... 34
9. A kistérségi Gyerekesély program ismertsége ... 39
Források ... 43
Mellékletek ... 44

Összefoglaló

A Berettyóújfalui kistérségben a születésszám évek óta csökken, ezzel együtt a korai – 18 év alatti – gyermekvállalás aránya valamelyest emelkedett.

A családok helyzetét elsősorban az elhelyezkedési lehetőségek szűkössége határozza meg, a magas munkanélküliségi ráta mellett a foglalkoztatottság mértéke is messze elmarad az országostól. Az elmúlt években a közfoglalkoztatás szerepe valamelyest megnőtt, a közmunkával szerezhető jövedelem azonban nem óvja meg a családokat a szegénységtől: az itt élő 18 év alatti gyermekek többsége (62,4%) szegénységben él.

A munkajövedelem hiányát sem a közmunkával szerezhető bér (a minimálbér 75%-a – egy családban egy fő számára), sem a segélyezés nem kompenzálja: az egyre szűkebb körben hozzáférhető és alacsony összegű segélyek ma a családok jövedelemszerkezetében elenyésző szerephez jutnak.

A családok lakáskörülményei számos területen maradnak el a kívánatostól, magas a zsúfolt és alapvető komfort (víz, villany) nélküli lakásokban élő gyermekes családok aránya. A kistérségben sokan nem tudják fizetni a lakásfenntartás költségeit, magas az eladósodott családok száma, az adósságkezelési szolgáltatás csak e háztartások töredéke számára elérhető.

A bölcsődei férőhelyek száma magasabb az országos átlagnál, de még így is csak a megfelelő korú gyermekek töredékének elérhető. A gyermekek nagy része (88%-uk) 3 évesen óvodába kerül. Ezzel együtt a legrosszabb helyzetű településeken továbbra is megoldatlan marad a kisgyerekek megfelelő ellátása.

Az általános iskolai oktatásban részesülő gyermekek körében a szélsőséges kudarcok (évismétlés, magántanulóvá válás, iskolakerülés) előfordulása nem kiugró mértékű, de a megszerzett tudás minősége alacsony színvonalú.

A megkérdezett szülők válaszai alapján az iskolák többségére jellemző a szegregáció. Az integráció elfogadását nem csupán a nem roma szülők, hanem az általában ugyancsak nem roma szakemberek is jórészt elutasítják.

1. A helyzetfelmérés módszerei

1.1. A vizsgálati minta

Az adatfelvételt a kistérségben élő gyermekes családok reprezentatív mintáján készítettük el 2013. október 27 - november 1. között, a kistérség tizenkét településén (Bedő, Berekböszörmény, Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Darvas, Komádi, Körösszakál, Körösszegapáti, Magyarhomorog, Pocsaj, Szentpéterszeg, Told).

1. tábla: A kistérség vizsgált településein élő gyermekes háztartások száma a vizsgálati mintában (db)

	1 gyermekes háztartás	2 gyermekes háztartás	3 és több gyermekes háztartás	Összesen
Bedő	1	2	0	3
Berekböszörmény	18	10	8	36
Berettyóújfalu	26	20	3	49
Biharkeresztes	5	3	5	13
Darvas	4	2	1	7
Komádi	6	2	3	11
Körösszakál	4	5	4	13
Körösszegapáti	5	5	3	13
Magyarhomorog	6	5	3	14
Pocsaj	15	10	22	47
Szentpéterszeg	13	6	4	23
Told	2	1	4	7
összesen	105	71	60	236

1.2. A kutatás kérdőíve

Az adatfelvétel során a mintába került családokban egy háztartási kérdőív alapján információkat gyűjtöttünk a háztartásban élő személyek neméről, életkoráról, iskolázottságáról, gazdasági aktivitásáról, a család szerkezetéről, jövedelmi viszonyaikról, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésükről, lakáshelyzetükről, esetleges díjhátralékaikról, ezen kívül a háztartásban élő minden gyermekről – mintegy 900 gyermekről – külön kérdőívet vettünk fel (óvodai, iskolai jellemzők, számítógép használat, gyermek-szükségletek kielégítettsége). A használt kérdőíveket a 2. számú mellékletben közöljük.

A kutatás kérdőívei csaknem teljes egészében megegyeztek egy korábban készült kutatás kérdőívével, amely a gyermekes háztartások országos reprezentatív mintáján került felvételre, így a kistérségre jellemző adatokat össze tudtuk hasonlítani az országos helyzettel (TÁRKI Gyerekmonitor 2010). A külön nem hivatkozott kistérségi adatok tehát a 2013-as helyzet-, igény- és szükségletfelmérés, az országos adatok pedig a TÁRKI Gyerekmonitor 2010-es eredményeiből származnak.

2. Demográfiai jellemzők

A Berettyóújfalui kistérségben - a népszámlálás adatai szerint - a születésszám az elmúlt 15 évben folyamatosan és jelentős mértékben csökkent.

1. ábra: A születésszám változása a Berettyóújfalui kistérségben 1999-2011 között

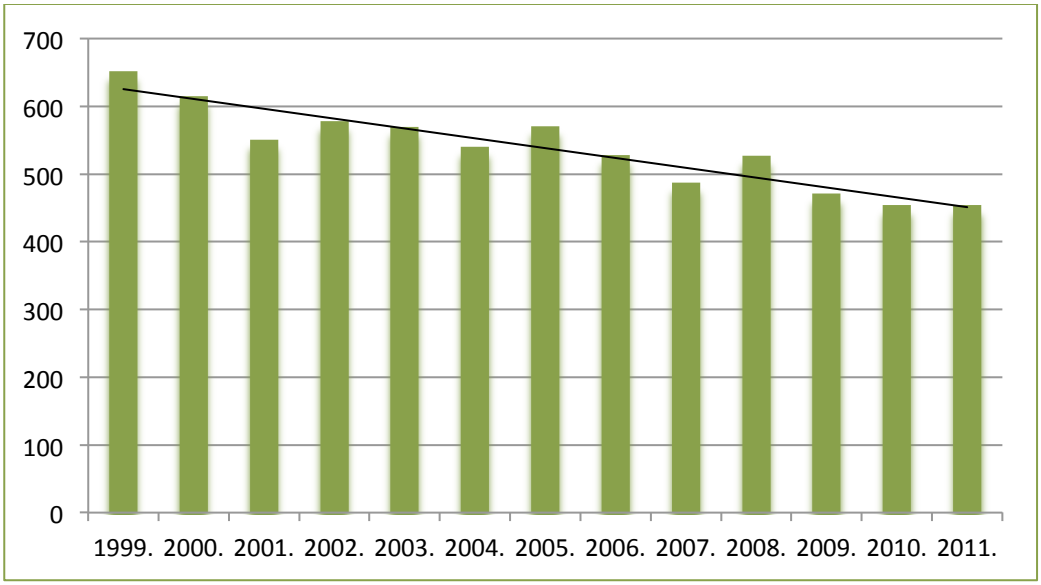

Forrás: KSH, Népszámlálás 2011.

A csökkenés elsősorban a nem roma családok körében volt erőteljes, a roma gyerekek születésszámának csökkenése ennél kisebb mértékű volt. A korai gyermekvállalás aránya igen magas – az általunk megkérdezett anyák csaknem negyede (23%) 18 évesen vagy fiatalabban szülte meg első gyermekét. Bár ez a jelenség a roma családokban jelentősen gyakoribb, érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy az elmúlt 15 évben a roma nők körében jelentősen csökken a fiatalon gyermeket vállaló anyák aránya (a nem roma lányok esetében ebben az időszakban nem történt változás, a kérdezett nem roma anyáknak kb. 10%-a szülte meg első gyermekét 18 éves kora előtt).

2. tábla: A gyermekes családok családtípus szerinti megoszlása (%)

	kistérség	országos
pár 1 gyerekkel	20,5	24,6
pár 2 gyerekkel	26,5	31,5
pár több gyerekkel	20,1	18,4
egy szülő 1 gyerekkel	12,8	5,7
egy szülő több gyerekkel	11,1	7,8
több generációs háztartás	7,0	10,1
egyéb	2,0	1,9
összesen	100	100
n =	298	1069

A háztartások családszerkezet szerinti megoszlásában az egyszülős családok előfordulása magasabb jelentősen az országos arányoknál.

3. Foglalkoztatottság

3.1. Munkanélküliségi és foglalkoztatási helyzet

A kistérség foglalkoztatottsági adatai elmaradnak az országos átlagoktól. A munkanélküliségi ráta a kistérségben élő gyermekes családok körében (a 15-74 évesek között) 20,2% volt 2013 októberében, ami kétszerese az országos aránynak (9,8%). A magas munkanélküliség mellett a foglalkoztatottság mértéke (45%) is elmarad az országostól (58%), itt azonban figyelembe kell vennünk, hogy a kistérségben foglalkoztatott aktív korúak jelentős része közfoglalkoztatásban dolgozik (közmunka nélkül a foglalkoztatottak aránya csupán 28,7% lenne).

„Nagyon kevés munkalehetőség van a környéken. (…) Vannak ilyen mezőgazdasági munkák: almaszedés, meggyszedés, aminek szezonja van éppen. Meg magánházaknál, kisebb munkálatokat meg kell csinálni, pl. asztalos munkát és akkor azt bevállalják." (város, családgondozó) *„Nem nagyon vannak munkalehetőségek. Aki dolgozik, az a hivatalnál* [közfoglalkoztatott]*, vagy az iskolában dolgozik, van egy pár vállalkozó, akinek boltja van. Az élelmiszerboltok mennek, a többi vállalkozó néha belekap egy-egy üzletnyitásba, de előbb-utóbb bezárnak."* (város, iskolai szociális munkás) *„Legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat. Van egy olasz tulajdonú cég (könnyűiparral foglalkozik), amely időszakos munkákat tud adni. (…) Ha kisebb a megrendelés, akkor elküld a munkásokból, ha nagyobb, akkor megtartja őket. A munkanélküliség csökkent most a közfoglalkoztatás csúcsra járatásával. Alkalmi munkák a mezőgazdaságban itt-ott adódnak. Illetve viszonylag sokan járnak viszonylag libatépésre. Ez a libatépés az egyik legfőbb megélhetése főleg a kisebbségnek."* (város, polgármester)

A munkaerőpiaci aktivitás jelentősen eltér a személyek neme, életkora és iskolai végzettsége szerint, de fontos felhívnunk a figyelmet arra, hogy a kistérségben szélsőségesen nagyok a települések közötti eltérések is. A kistérség városai és községei között a legnagyobb különbség éppen a közmunka esetében figyelhető meg: míg a városokban (Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Komádi) az aktív korúak 4%-a,

addig a községekben 22%-uk közmunkás. (A községek között is jelentős eltérések tapasztalhatóak e téren.)

A közmunka jelentősen jobb anyagi kondíciókat jelent egy család számára, mint a segély (akkor is, ha a közmunka bére jelentősen alacsonyabb a minimálbérnél), azonban még a jelenlegi felduzzasztott közfoglalkoztatási arányokkal sem jut ilyen munkalehetőség mindenkinek, és főként nem egész évre. A közfoglalkoztatottak 40%-a az elmúlt évben kevesebb mint fél évig kapott munkalehetőséget (a közmunkában ledolgozott idő mediánja 7 hónap volt). Ha a tartósan munkanélküli aktív korú családtagokat vizsgáljuk, a helyzet még rosszabb: közel egyharmaduk (29,4%) be sem került a közmunkások közé – jó részük így a segélyezés lehetőségéből is kiszorult már), és mindössze 25%-uk számára jelentett ez a foglalkoztatási forma 10-12 hónapra jövedelmet.

2. ábra: A gyermekes családokban élő aktív korú tartósan munkanélküli családtagok hozzáférése a közmunkához (2012, %)

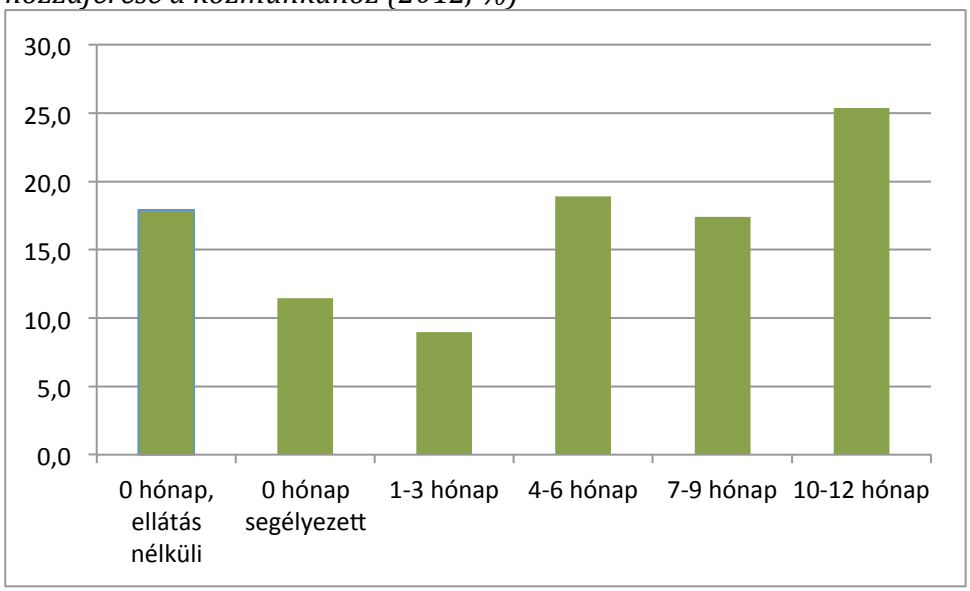

3.2. A szülők iskolai végzettsége

A család helyzetének alakulását döntően meghatározza, hogy az ott élő felnőttek, illetve a szülők iskolázottsága elmarad az országos átlagtól. Az alacsony iskolai

végzettség növeli a szegénységi kockázatot, csökkenti az elhelyezkedés esélyeit.

3. tábla: A 15 éves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettsége

	kistérség (gyerekes családok)	országos*
kevesebb, mint 8 ált.	5,1	4,9
8 ált.	45,2	26,8
szakma	19,3	21,3
érettségi	23,5	29,5
diploma	6,9	17,6
össz.	100	100,1
N =	814	

* KSH, Népszámlálás 2011

Míg a legfeljebb az általános iskolát elvégzettek között a foglalkoztatottak aránya nem éri el a 30%-ot sem (28,5%), addig a szakmunkás végzettségűek között a foglalkoztatási ráta ennek a kétszerese (63%) – az ennél magasabb végzettségűek esetében már nem nő tovább az elhelyezkedés esélye.

A foglalkoztatás szempontjából a határpont tehát a továbbtanulás maga – ha valaki nem jut tovább az általános iskola nyolcadik osztályánál, akkor szélsőségesen beszűkülnek az esélyei a munkaerőpiacon. Az elhelyezkedés formájának esélye azonban már nagyon különbözik a továbbtanulás típusaiban: szakmunkás végzettséggel a foglalkoztatottak majd' fele csupán közmunkásként tud dolgozni a kistérségben (az érettségizettek 14%-a, a legfeljebb 8 osztályt végzetteknek pedig 75%-a közfoglalkoztatott).

*3. ábra: A szegénységben élő gyermekek aránya a háztartástagok legmagasabb iskolai végzettsége szerint**

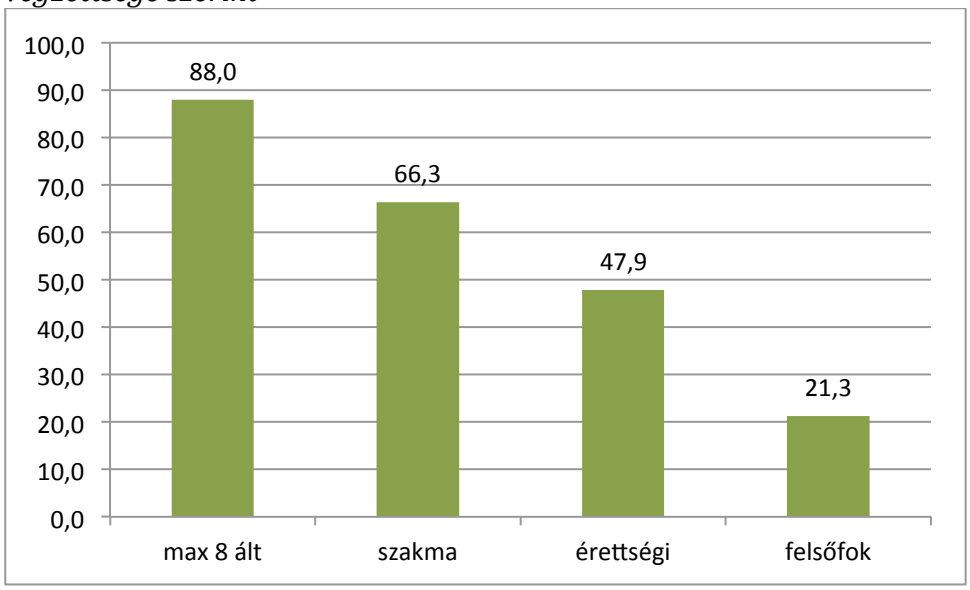

* a háztartástagok közül a legmagasabb végzettségű személy iskolázottsága

Az elmúlt évek oktatáspolitikai döntései – elsősorban a tankötelezettség korhatárának 16 évre csökkentése – várhatóan tovább fogják növelni az alacsony végzettségűek arányát országosan és a kistérségben is.

„… a szülők úgymond ragaszkodnak, hogy 18-ig benn legyen a gyerek. Persze attól is függ, hogy az iskola hogy áll hozzá, mert a nagyon problémás gyerekekkel van úgy, hogy hát nyilván a középiskola azt mondja, hogy nem köteles iskolába járni." (város, gyermekjóléti szolgálat munkatársa) *„Pont most lenne indokolt, hogy legalább 18 éves koráig tanuljon a gyerek. Ma már ott tartunk, hogy egy érettségivel nem megy az ember semmire. Egy szakma minimum kell, ezzel* (a tankötelezettség korhatárának csökkentésével) *még inkább lebutítják a társadalmat."* (város, közösségi ház munkatársa) *„Sok a kezelhetetlen gyerek, aki sokadjára bukik már vissza. Azoknak nem itt lenne a helyük, így az ő esetükben ez nem olyan nagy baj, mert csak a rendbontásért járnak be az iskolába, megnehezítve ezzel az iskola helyzetét a gyerekek és tanárok szempontjából egyaránt."* (város, iskolai szociális munkás)

4. Anyagi helyzet

4.1. A gyermekszegénység mértéke és jellemzői

A családok anyagi helyzetének vizsgálata során a jövedelmi helyzet adatai alapján a kistérségben élő 18 év alatti gyermekek 62,4%-a él szegénységben[1]. Ez a szegénységi ráta szélsőségesen magas, az országos adat (23,2%[2]) kétszerese.

Ez a magas szegénységi arány elsősorban a családok korábban bemutatott foglalkoztatási helyzetével kapcsolatos. Azokban a háztartásokban, ahol az aktív korú családtagoknak nincs kereső foglalkozása, rendszeres munkajövedelme a gyerekek gyakorlatilag biztosan szegények lesznek (e gyerekek 95%-a szegény).

4. tábla: A gyerekek (0-17 évesek) szegénységi aránya családjaik foglalkoztatási jellemzői szerint (%)

	nem szegény	szegény	összesen	n =
foglalkoztatott nélküli	5,3	94,7	100,0	113
csak közmunka	14,0	86,0	100,0	172
1 aktív kereső	61,8	38,2	100,0	110
több aktív kereső	87,5	12,5	100,0	96
vegyes	56,3	43,8	100,0	16
együtt	37,7	62,3	100,0	507

[1] A nemzetközi standardoknak megfelelően: az ekvivalens jövedelem (OECD2) mediánjának 60%-ánál kevesebb jövedelemből élő családok.

[2] Forrás: EUROSTAT
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/data/main_tables#

Amennyiben a felnőtt családtagok csak a közfoglalkoztatásban tudnak munkát vállalni, az gyakorlatilag nem óvja meg őket és gyerekeiket a szegénységtől, ezekben a családokban a gyermekek 86%-a él szegénységben.
A szegénységi kockázat – a jövedelemforrások szűkössége mellett – demográfiai és lakóhely szerinti eltéréseket is mutat: a kisebb településen élők, az alacsony végzettségű szülők gyerekei, vagy a roma gyerekek között a szegénységi kockázat szintén eléri vagy meg is haladja a 80%-ot.

5. tábla: A gyermekek szegénységi kockázata a család néhány társadalmi, demográfiai jellemzője szerint (%)

községben lakók	72,4
max 8 ált. iskolai végzettségű szülők	88,0
egy szülős család	72,7
3 és több gyermekes család	79,3
roma családtag	90,4

A szegénység nem pusztán alacsony jövedelmet jelent, hanem általában az erőforrások hiányát. A társadalmi kirekesztődést mérő ún. laekeni indikátorok a jövedelmi szegénység mellet figyelembe veszik a háztartási munkaintenzitás, illetve a depriváció (a szükséglet kielégítés mértéke) dimenzióját is. Ezek figyelembevételével a kistérségben élő gyermekes családok szegénységi mutatóit differenciáltabban tudjuk értékelni.

6. tábla: A társadalmi kirekesztődés mutatói (laekeni indikátorok)

	EU-27	Magyarország	kistérség*
	2011	2012	2013
relatív jövedelmi szegénység	17%	14%	59%
súlyos anyagi depriváció	9%	26%	36%
nagyon alacsony munkaintenzitás	8%	10%	23%
valamelyik szempontból szegény	24%	32%	73%
mindhárom szempontból szegény	na.	5%	13%

* gyermeket nevelő családok

Összességében a kistérség szegénységi mutatói általában az országos adatok kétszerese körül mozognak, a legnagyobb eltérés az alacsony jövedelem esetében tapasztalható, de fel kell hívnunk a figyelmet arra is, hogy a kistérségben a mélyszegénységben élő családok aránya csaknem háromszorosa az országosan jellemző adatnak. Adataink szerint a **mélyszegénység** a kistérség települései között ***Pocsajon, Berekböszörményben, Körösszakálon és Körösszegapátiban*** érinti a legtöbb családot.

4.2. Eladósodás

A korábban bemutatott deprivációs indexen belül a rezsiköltségek, illetve a hiteltörlesztés során keletkezett hátralékkal rendelkező családok aránya igen magas: a családok csaknem felének (42%) van valamilyen hátraléka a kistérségben. Az eladósodó családok kisebb része a lakáshitelek törlesztésének nehézségei miatt került nehéz helyzetbe, legnagyobb számban azoknak a családoknak van fizetési hátraléka, akik a lakásfenntartás költségeit (és ezen belül is az alapszolgáltatások – víz, villany árát) nem tudják kifizetni.

A rezsiköltségek csökkentését célzó kormányzati lépések az eladósodás mértékének

alakulására gyakorlatilag nem voltak hatással[3]. A kistérségben jelenleg a szegény családok között a lakásfenntartás havi átlagos költsége 51 ezer Ft, ami bevételeiknek gyakorlatilag a felét (46%-át) felemészti.

Az adósságok halmozódásának következtében a szegény családok egyötödében kapcsolták ki valamelyik szolgáltatást (11%-ban pedig a villanyt, 8%-uknál a vizet) az elmúlt három évben. Az eladósodott családok fizetési hátraléka átlagosan 470 ezer forint, ami csaknem négyszerese havi bevételeiknek.

„Az ember tudja, hogy 22 800 Ft-ból az ember sohasem jut el arra a szintre, hogy visszaköttessen egy villanyórát. 80 000-100 000 Ft-ba kerül most egy kártyás villanyóra fölszereltetése. Akkor erre is ki kell dolgozni valamit, hogy menjen." (város, civil szervezet vezetője)

Az eladósodás hátterében álló tényezők között az alacsony jövedelem mellett más tényezőket is figyelembe kell vennünk: a család fogyasztási preferenciái, a jövedelem beosztásának stratégiai, a nem halasztható szükségletek mértéke mind hatással lehetnek arra, hogy egy család eladósodik. E tényezők súlyának vizsgálata során ez utóbbi látszik a legerősebbnek: a magas rezsiköltségek és az eltartandó gyerekek száma nagyobb szerepet játszik az eladósodásban, mint a rendelkezésre álló jövedelem, illetve a családtagok iskolázottsága (ez utóbbi tényezőt használtuk – jobb híján – a racionális pénzbeosztás esélyének becslésére).

[3] Azokban a kistérségekben, ahol a rezsicsökkentés előtt és után is készült helyzetfelmérés, kimutatható volt, hogy a döntés a szegény családokban alig érzékelhető mértékű (átlagosan mintegy 1600 Ft-os) kiadáscsökkenést jelentett.

7. tábla: Az eladósodás mértékére ható tényezők szerepe (regresszióanalízis)

	standard β	p
havi átlagos rezsi	0,301	0,000
0-18 évesek száma	0,214	0,000
a háztartás havi összjövedelme	-0,223	0,001
legmagasabb végzettség a háztartásban	-0,176	0,004

Fűteni, enni, tisztálkodni akkor is kell, ha erre a családnak nincs elegendő forrása – ez a folyamatos krízishelyzet eredményezi elsősorban egy család eladósodását. A krízisbe kerülő családok a havi fennmaradás érdekében a magán-hitelezés különböző lehetőségeit tudják felhasználni. Elsősorban a családi és baráti kölcsönöket veszik igénybe, a bolti hitelezés lehetőségeit – szélsőséges esetben uzsorakölcsönöket (ez utóbbi mértékét adataink minden bizonnyal alábecsülik, hiszen az uzsorástól való félelem miatt ennek kérdőíves vizsgálata aggályos).

8. tábla: A magánhitelezés és az intézményes segítség igénybevétele az eladósodott családok között (%)

	nem vette igénybe	igénybe vette	összesen
családi kölcsön	78	22	100
bolti hitel	84	16	100
uzsorakölcsön	99	1	100
adósságkezelési szolgáltatás	95	5	100

A szegény családok esetében a családi segítségre egyre kevésbé lehet számítani, a bolti tartozások csak ideig-óráig foltozzák ki a háztartási költségvetés lyukait, az adósságkezelési szolgáltatás lehetősége pedig csak a hátralékkal rendelkező családok töredéke számára elérhető.

„Most így ketten el tudjuk látni a feladatokat, de elég sok ember igénybe veszi ezt a szolgáltatást, most már olyanok is, akiknek munkahelyük van. Hát nagyon nagy adósságok vannak." (város, családgondozó)

A helyzetfelmérés során megkérdeztük a családokat arról, hogy anyagi nehézségeik megoldására kihez fordulnának segítségért. Támaszként a szegény családok döntő többsége (73%) a rokonságot jelölte meg, 10%-uk fordulna az önkormányzathoz segítségért. Az egyházat csupán 5%, a civil szervezeteket pedig 2% nevezte meg a segítség lehetséges forrásaként.

4.3. Segélyezés

A megélhetési gondokkal küzdő családok támogatásának legáltalánosabb formája a pénzbeli segélyezés. Az elmúlt évek szociálpolitikai változásai – erős ideológiai töltettel – egyre inkább a segélyezés szerepének visszaszorítására irányulnak: a legfontosabb segélytípusok és társadalmi transzferek összege 5 éve változatlan vagy nominál értékben is csökken, a hozzáférés feltételei folyamatosan szigorodnak, a pénzbeni támogatások egy része természetbeni juttatásra módosult.

„Átmeneti segély szokott lenni - most már ezt nem pénz, hanem élelmiszer-, gyógyszer utalvány formájában adjuk. 3000 forintot szoktak kapni kétszer-háromszor egy évben." (város, családgondozó) *„Ha a 80 éves asszonyka tud otthon kapálni, egyik kezében a bottal a másik kezében a kapával, akkor szerintem egy életerős fiatalembernek is kötelessége, hogy rendbe tegye a lakókörnyezetét. Ez legalább egy tevékenység, hogy megmozduljanak."* (város, polgármester) *„Akinek saját maga fele az igényei olyan szinten vannak, hogy a lakókörnyezetére nem fordít semmiféle gondot, akkor megvan a véleményem a többiféle tevékenységéről is. Akkor úgy áll hozzá a többi dologhoz is. Az egész családra jellemző akkor a hozzáállása. És ezt a következő időszakban még jobban fog kelleni erősíteni. (…) Az elmúlt időszakban mindenkinél végig ellenőriztük ezeket a dolgokat és volt, akinél ezt ráhatással, visszaellenőrzésekkel meg lehetett oldani, volt, akinél nem."* (község, polgármester)

9. tábla: A szegény és nem szegény háztartások bevételének szerkezete jövedelemforrások szerint (%)

	szegény	nem szegény
munkajövedelmek	46,6	72,3
családtámogatás	33,8	13,4
nyugdíj, ápolási díj	11,1	8,6
segély	6,9	1,7
egyéb	1,6	4,1

A fenti tendenciák következtében a segélyek ma a családok jövedelemszerkezetében csak elenyésző szerephez jutnak, a jelenlegi helyzetfelmérés adatai szerint a kistérségben élő szegény családok havi bevételeinek mindössze 7%-a származik ebből a forrásból (a családtámogatási rendszer az alanyi jogon, mindenkinek járó elemei ebben nem szerepelnek). A segélyekhez való hozzáférést vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a szegénységi küszöb alatti jövedelemből élő családok csaknem fele (45%-a) nem kap semmilyen pénzbeni támogatást.

Az állami, önkormányzati források mellett a civil szervezetek segítségnyújtását is megvizsgáltuk a kistérségben. Ezek közül - azt elmúlt években komoly sajtóvisszhangot kapó kezdeményezés - a „Minden gyerek lakjon jól!" elnevezésű adományosztásra vonatkozó válaszokból kiderült, hogy az adományban részesülők mintegy 20%-ának nem volt kertje, vagy nem foglalkozott annak megművelésével, további 10%-uk nem volt szegény, a családok további 40%-a (bár rászoruló volt és a kertjét is megművelte) nem kapott ebből a támogatásból. A családok általában e kezdeményezés szakmaiatlanságáról, szervezetlenségéről stb. számoltak be.

A Berettyóújfalui kistérségben hivatalosan bejegyzett, viszonylag jelentős számú civil szervezet működésének alig találtuk nyomát a kutatás alatt[4]. Képviselőik nem voltak elérhetőek, vagy nem kívántak nyilatkozni, tevékenységükről nem voltak

[4] Az Igazgyöngy Alapítvány elnökével és megálmodójával, L. Ritók Nórával hosszú interjú keretében beszélgettünk a térség problémáiról. 15 éve hozták létre művészeti-oktatási intézményüket és 5 éve kikerülhetetlenül elkezdtek foglalkozni a mélyszegénységben élők problémáival, különösen az elgettósodott falvakban élő, többségében cigány családokkal és gyermekeikkel. A nemzetközi szintű médiavisszhanggal is bíró alapítvány önkormányzati támogatás nélkül végzi a tevékenységét.

hozzáférhető információk. Szociális területen ismereteink szerint kb. 10 szervezet tevékenykedik, de a megkérdezett családok ezek közül alig tudtak megemlíteni egyet-egyet.

5. Lakáshelyzet

A családok lakáskörülményei számos területen maradnak el a kívánatostól: a zsúfolt és alapvető komfort nélküli lakások aránya szélsőségesen magas a kistérségben – a legrosszabb állapotok a települési szegregátumokban jelennek meg.

10. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői (az összes lakás %-ában)

	országos	kistérség
bérlakás	7,4	6,1
nincs vezetékes víz	2,8	10,1
nincs WC	3	10,2
zsúfolt lakás (>2 fő/szoba)	12,3	18,2

„Ha valaki az alap létfeltételekből hiányt szenved… például van egy anyuka, akinek a legkisebb gyereke két éves és tizenegyen vannak egy szobában, ez nagyon durva lehet. Nincs bent víz, nincs fürdőszoba. Ez, a lakhatás meg az élelem, ahol nagyon nagy hiányosságok vannak." (község, korai fejlesztő)

Az embertelen lakáskörülmények között a gyermekek fejlődése messzemenően nincs biztosítva. A legtöbbször megoldhatatlan helyzet értelmezése során nemegyszer fogalmazódnak meg olyan magyarázó elvek, amelyek erősítik a lakóhelyi szegregáció, a szélsőséges kirekesztettség állapotát.

„A nem megfelelő lakáskörülmények. Tehát lakható igazából, csakhogy a tisztán tartás, a higiénés állapotok nem megfelelőek a lakásban." (város, gyermekjóléti szolgálat munkatársa) *„Ha házat akarnak, akkor az önkormányzat próbál házat adni, próbál olyan körülményeket teremteni, hogy gyakorlatilag, nem is lehet… . Furcsa ezt mondani, de nem vágynak el onnan, a saját közösségükben szeretnek élni."* (község, polgármester)

6. Korai szocializáció

6.1. Bölcsőde

A korai fejlesztés, a korai képességgondozás a Gyerekszegénység elleni program egyik alapköve. Az elmúlt évtizedek nemzetközi tudományos vizsgálatai és elemzései, a megvalósult fejlesztések és programok hatásvizsgálatai egybehangzóan érvelnek a korai években történő közösségi (állami, önkormányzati) beavatkozások fontossága mellett. Ez a családok támogatásán, a gyerekvállalással összefüggő egészségügyi, szociális, lakhatási, foglalkoztatási kockázatok csökkentésén túl hangsúlyosan jelenti a kora gyermekkorra irányuló minőségi szolgáltatások kiterjesztését, és ezen belül a hátrányos helyzetben élő népesség szolgáltatásokhoz való hozzáférési esélyeinek megteremtését, javítását.

A hazai helyzet ismerten kedvezőtlen. Kevés bölcsőde működik a kisebb településeken, a hátrányos helyzetű kistérségek bölcsődei ellátottsága általában kimerül a kistérségi központ, a város egyetlen bölcsődéjében, vagy sokszor egyetlen bölcsődei csoportjában. A Berettyóújfalui kistérség ennél kicsit jobb helyzetben van, hiszen három bölcsőde is működik a területén, de ez is csupán az érintett korosztály töredékének biztosít szolgáltatást. A 0-2 évesek száma a Kistérségi tükör adatai szerint másfél ezer körül van a kistérségben. (Kistérségi tükör 2012, 20. oldal, 4. táblázat)

Biharkeresztesen (Szivárvány Óvoda és Bölcsőde), Komádiban (Füstifecske Bölcsőde) és a központban, Berettyóújfaluban (Vass Jenő Óvoda és Bölcsőde) van bölcsődei szolgáltatás. *„Ezekbe az intézményekbe összesen 90 gyerek jár, kihasználtságuk 100 %-os. Kapacitásproblémájukat jelzi, hogy a tavalyi évben összesen 25 gyermeket kellett helyhiány miatt elutasítaniuk."* (Kistérségi tükör 2012, 47. oldal) Családi napközi a kistérségben nem működik.

A helyhiány mindenhol érzékelhető. *„Itt nagy igény lett a bölcsőde iránt. Most egy csoport működik. Ott folyamatosan várólista van, helyhiánnyal szenvednek. Míg az óvodában, perpillanat én úgy tudom, hogy még 9 férőhelyük van idén. És ezt úgy oldják*

meg, hogy amikor betölti a kicsi a 2 és fél évet, akkor évközben átteszik az óvodai csoportba. Így fel tudják venni a bölcsibe még év közben azt, aki éppen a várólistán következik. Ezt főleg a magyar lakosság igényli. Mert a szülő, az anya visszamegy dolgozni, és muszáj a gyereket valahova tenni." (az egyik városi gyerekprogram szolgáltatás munkatársa)

Érdekes, és egyben elgondolkodtató, hogy a gyerekjóléti szolgálat nem igazán találkozik 3 éven aluli gyerekekkel, így arról sem tudnak, hogy mekkora a bölcsőde iránti igény a településen. *„Hát mivel nálunk bölcsődés gyerek nem nagyon van gondozásban, tehát innentől nem tudok válaszolni. A mi ügyfeleink nem dolgoznak, tehát nem veszik igénybe a bölcsödét, tehát így nagyon nem tudok neked így választ adni."* (városi gyerekjóléti szolgálat munkatársa)

Mintánkban összesen 58 3 évesnél fiatalabb gyermek szerepel. Közülük összesen ketten jártak az adatfelvétel idején bölcsődébe. A bölcsőde szolgáltatásainak igénybevétele a jelenleg óvodáskorú (3-5 éves) gyerekek esetében sem volt sokkal nagyobb arányú. A 90 megfelelő korú gyermek közül négyen jártak bölcsődébe. Amennyiben a teljes gyerekpopulációt tekintjük (0-17 éves), akkor is csupán a gyerekek 5%-ára jellemző, hogy az óvoda előtt is igénybe vettek gyerekszolgáltatást. Ez az arány lényegében állandónak tűnik a 18 éven aluliak bármely életkori csoportjában. A gyerekmintában 35% azoknak az aránya, akik roma háztartástaggal is rendelkező családban élnek. Bölcsődei szolgáltatásban való részesedésük ugyan elmarad a nem roma háztartásokra jellemzőtől (3, illetve 6%), de az összefüggés nem szignifikáns.

Fejlesztésben nagyobb arányban részesültek a gyerekek. A 0-17 évesek 24%-a a szülők elmondása szerint részesült valamilyen külön, szakember által javasolt szolgáltatásban. Ezek meghatározó többsége, 86%-a 0-6 éves korban történt, 22%-a a korai gyerekkorban, 0 és 2 év között. A kérdezés idején 0-2 éves gyerekek közül öten részesülnek fejlesztésben, mindannyian 0 éves koruktól.

Szükségük lenne-e a gyerekeknek kora gyerekkori szolgáltatásokra?

A kérdőív nem tartalmaz arra vonatkozó kérdést, hogy a szülők vinnék-e bölcsődébe

gyereküket, igénybe vennének-e egyéb kora gyerekkori szolgáltatást. A kérdezés idején a 0-2 éveseket nevelők többsége, 47 szülő GYES-en volt, 10 szülő biztosítási alapú támogatásban (TGYÁS, GYED) részesült. Arról nincs adatunk, hogy a szolgáltatások hiánya mennyiben gátolja őket a gyermeknevelési szabadság melletti munkavállalásban, vagy a teljes munkaidőben történő elhelyezkedésben.

A gyerekek életkorából adódó szükségletek kielégítettsége azonban vizsgálható az adatok alapján. A gyerekek 70%-ának van néhány életkorának megfelelő könyve. Minden második családban naponta hallhatnak mesét a 0-2 éves gyerekek a szüleiktől. Néhány családban ez kevésbé mindennapos program, 13 gyereknek pedig a mesehallgatást otthon nélkülöznie kell.

A korai években meghatározó fizikai szükségletek kielégítettsége viszonylag kedvező, és nem mutat a családok anyagi helyzetével összefüggő eltéréseket (kivéve az egészséges étkezéshez szükséges mindennapos zöldségfogyasztást, amit minden harmadik szegénységben élő kisgyerek nélkülözni kénytelen).

A család általános szükségleteire, szociális helyzetére vonatkozó információk azonban sokkal kedvezőtlenebb képet mutatnak, és alátámasztják a szolgáltatások iránti szükségletet.

4. ábra: Néhány alapvető háztartási szükséglet kielégítettsége a 0-2 éves gyerekeket nevelők körében, %

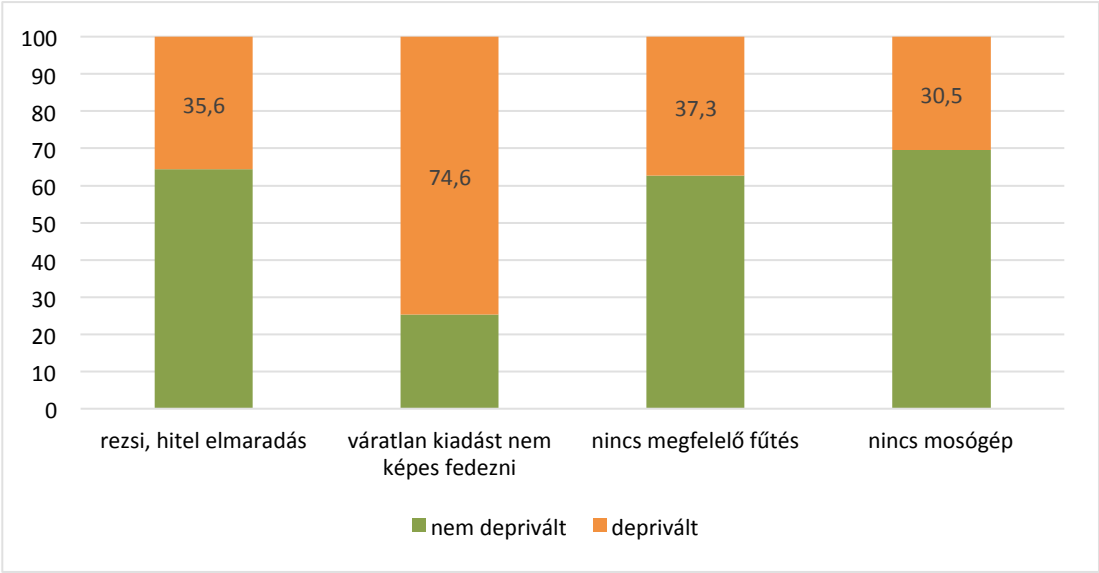

A két – közösségi házzal közösen működő – Biztos Kezdet gyerekház a kistérség két viszonylag jobb helyzetű településén kezdett el működni 2013 őszén. Biharkeresztes csaknem 4 ezer lakosú város (lakónépesség 2011: 3946, a telepek száma: 1, a 2011-es szegénységi kód: 6). Komádi 5623 fős lakónépességű város, 7-es szegénységi index jellemzi, a telepek száma viszont jelentős (NFÜ nyilvántartás alapján: 5).

A fejlesztések helyszíneinek kiválasztása mindenképpen elgondolkodtató, hiszen több olyan település is van a kistérségben, ahol nincs bölcsőde és egyéb indikátorok is felvetnék a szolgáltatások szükségességét. Ezeken a településeken a felnőtt lakosság iskolai végzettsége jelentősen elmarad a kistérség jobb helyzetű településeire jellemző szinttől, és a gyerekek között kiugró a roma gyerekek aránya.

Bojton, Hencidán (ahol a polgármester nem tartja kívánatosnak a programot), Toldon (ahol az Igazgyöngy alapítvány évek óta küzd a problémák enyhítésével), Pocsajon és további, kiugróan kedvezőtlen helyzetű településeken továbbra is megoldatlan marad a kisgyerekek megfelelő ellátása. Ezekben a községekben – a Kistérségi tükörben közölt, jegyzőktől származó adatai alapján – 2012-ben a 0-17 éves népesség 50-90%-a minősült cigánynak. (Kistérségi tükör 2012, 23-24. oldal, 7. táblázat,) A 2011-es Népszámlálás iskolai végzettségre vonatkozó területi adatai alapján ugyanezeken a településeken a 18 évesnél idősebb népességen belül a legalább érettségivel rendelkezők aránya jelentősen elmarad a kistérségi átlagtól (11-24%, szemben a kistérségi 34%-kal, és a Berettyóújfaluban, illetve Biharkeresztesen jellemző 44-48%-tól). (KSH, Népszámlálás 2011, Területi adatok, Hajdú-Bihar megye, 09_4_1_4_2-es tábla)

Az a tény, hogy a két gyerekház két olyan településen létesült, ahol, bár kapacitáshiánnyal, de bölcsőde is működik, az előbb említett tervezési hiányosságokon túl a szakmai kudarcok kockázatát is növeli. Amennyiben a gyerekház bármilyen okból „enged” a szakmai sztenderdekből (néhány közülük: alacsony küszöbű, önkéntesen igénybe vehető, nem napközbeni ellátást biztosító intézmény), könnyen a helyi szegregáció intézményévé, a „szegények bölcsődéjévé” válhat. A másik veszély, hogy célzott közönséget bevonzva lényegében játszóházzá alakul.

Az interjúk során tapasztaltak azt tükrözik, hogy a gyerekházak megnyitása idején a munkatársak integrált fejlesztő szolgáltatásban gondolkodnak. *„A Biztos Kezdet gyerekház vezetőjét itt mindenki ismeri, legalább látásból, így könnyebb dolgozni. Egyébként az interneten, facebook-on is hirdetjük magunkat, de nem mindenkinek van lehetősége interneten olvasni, ezért benne vagyunk a helyi újságban, és sok családhoz személyesen is ellátogatunk. És elsődlegesen a hátrányos helyzetű családokat látogatjuk meg, de várunk mindenkit nagy és sok szeretettel, nem szeretnénk azt, ha csak a roma gyerekek jöjjenek. Azt nem akarjuk, hogy azt gondolják, hogy mi csak a roma gyerekeken segítünk, nem, mi mindenkit várunk, ez egy nyitott dolog. … Szerintem így a szemlélet is megváltozna egymás iránt, elfogadnák egymást. Erre törekszünk."* (az egyik városi gyerekprogram szolgáltatás munkatársa)

A szolgáltatást a helyiek még nem ismerik, az érintett családok és a társszolgáltatások, társszakmák képviselői kevés információval rendelkeznek. A 4 évesnél fiatalabb gyerekeket nevelők a kistérségi programról kevéssé tájékozottak, csupán negyedük hallott róla. A társszakmák képviselői pedig bizonytalanok. *„Hát ezzel a Biztos Kezdettel az volt először a gond, hogy ők is közösségi ház, mint mi, és ez annyira zavaró, mert az emberek sem tudják ezt igazán elválasztani, megszokták már huszon-mennyi év alatt, hogy közösségi ház, és most olyan fura, hogy van egy másik közösségi ház. Meg még mi magunk sem tudjuk igazából, hogy tehát ők mit fognak csinálni. Ez annyira most indult még, hogy pont tegnap volt az átadás, az intézménynek, tehát még igazából úgy nem indult be, nem látjuk át teljesen, hogy mik, mit csinálnak."* (városi szakember) *„Hallottam, de nem tudom, mi az. Ha megmondod, hol tudok utánanézni, szívesen olvasok róla."* (kistelepülési kisgyerekekkel foglalkozó szakember)

6.2. Óvoda

A Berettyóújfalui kistérségben megközelítőleg másfél ezer óvodáskorú, 3-5 éves gyermek él. (A Kistérségi tükör adatai alapján 2010-ben 1609 gyerek, 20-21. oldal 4. táblázat.) Óvoda – egy kistelepülés kivételével – mindenhol helyben működik.

A vizsgálati mintánkban 81 3-5 éves, és 94 óvodás volt (a 3-5 évesek közül négyen nem járnak óvodába, az óvodások közül ketten még nem töltötték be a 3. évüket, 14-en pedig elmúltak már 6 évesek). A kérdezés idején óvodába járó gyerekek 45%-a olyan háztartásban él, amelynek van cigány háztartástagja. A 94 óvodás közül 84 gyerek (88%) 3 évesen kezdett óvodába járni. Ez az arány országos összehasonlításban jó helyzetet mutat. Ez az igénybevételi arány nem az elmúlt évek célzott támogatásaival (például óvodáztatási támogatás), vagy az intézményi fejlesztésekkel magyarázható. Az idősebb gyerekek oktatási pályafutását vizsgálva, a korai óvodakezdés, az óvodai felvételi kérelmek kedvező elbírálása régóta jellemző a kistérségben. (l. 5. ábra)

5. ábra: Az óvodáztatás néhány adata az egyes életkori csoportokban, %

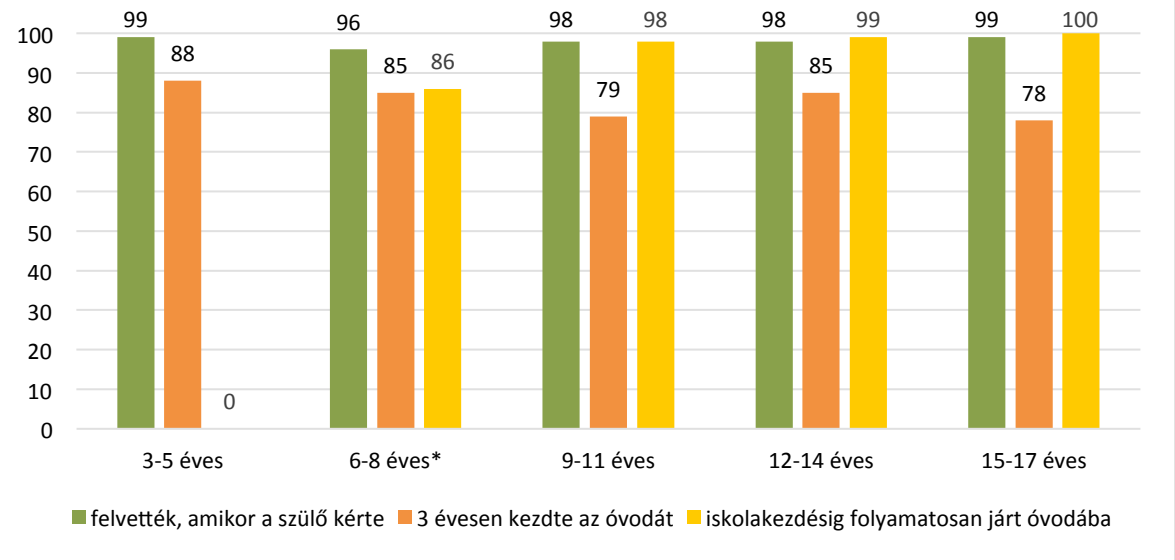

** a 6-8 évesek egy része jelenleg még óvodás*

A 3-17 évesek körében az óvodakezdés időpontja sem roma – nem roma, sem szegény – nem szegény bontásban nem mutat eltérést. Az összességében kedvező óvodáztatási helyzetet a kistérség tradicionálisan jelentős kapacitással rendelkező óvodai szolgáltató-rendszere, és a folyamatosan csökkenő gyerekszám egyszerre magyarázhatja. A Kistérségi tükör adatai alapján az óvodák 82%-os kihasználtsággal működtek 2012-ben. A legtöbb óvodában 2-2 csoport működik, de vannak olyan

intézmények is, ahol már csak egy csoportot tudnak működtetni. Ennek kedvezőtlen következménye, hogy bár kistérségi átlagos óvodai csoportlétszám közelíti a szakmailag optimális szintet (20 körüli), a 28 óvoda közül 7-ben 25 főnél nagyobb csoportok működnek. „… *ennek elsősorban az az oka, hogy az egy csoportba eső 26-29 gyereket nem tudják/akarják több csoportra bontani az óvodák, mert akkor nagyon kis létszámú csoportok jönnének létre."* (Kistérségi tükör 2012, 47. oldal)

A szülők többsége elégedett az óvoda működésével, szolgáltatásaival. Az óvónők munkájának, a szülőkkel való együttműködésnek, a gyerekek fejlődésének megítélése a szegénységben élők körében kicsit kedvezőbb, de az óvodás gyerekeket nevelő szegény és a nem szegény háztartásokat egyaránt az elégedettség jellemzi. Az óvodai csoportok zsúfoltságának a megítélésében a legnagyobb az eltérés a két csoport között, a jobb helyzetű szülők érzékelik ezt elsősorban, de az eltérés ebben az esetben sem szignifikáns.

11. tábla: Az óvoda megítélése az óvodás gyerekek szüleinek körében, % (az „inkább jellemző" és a „jellemző" válaszok)

	jók az óvónők	partnernek tekintik a szülőket	jó a gyerekközösség	a gyerek jól fejlődik	zsúfoltak a csoportok
szegény	92	91	93	92	10
nem szegény	90	79	90	90	42
együtt	91	86	92	91	25

Az együttnevelés, az óvodai integráció – szegregáció kérdése meghatározó jelentőségű a gyerekesélyek növelését célzó programokban. A kistérség néhány településén az óvodás gyerekek többsége roma kisgyerek, így az óvodai csoportok összetétele is ezeket az arányokat tükrözi. Az integrációt – ahogy ezt más kistérségi helyzetelemzések is mutatják – elsősorban a roma szülők tartják fontosnak (93%). A nem roma szülők többsége is ezt tartja, tartaná megfelelőnek (60%), de 30%-uk határozottan ellenzi a roma és nem roma gyerekek óvodai együttnevelését, további 10%-uk nem adott választ a kérdésre.

Az integráció elfogadása, támogatása – sok egyéb személyes és környezeti, társadalmi

tényező mellett - jelentős mértékben függ a helyi szakemberek ezt segítő munkájától, kommunikációjától. Az adatfelvétel során készített interjúk azt mutatják, hogy ebben a kérdésben nem csupán a nem roma szülők, hanem az általában ugyancsak nem roma szakemberek is bizonytalanok vagy elutasítóak.

„Hát igazából nem vagyok erről jó véleménnyel… Az a helyzet, ha a magyar oldalt nézem, akkor ez nem jó dolog. Viszont a roma gyerek szemszögéből nézem, akkor mindenképpen jónak tartom. Mert ugye roma gyerek tanulhat a nem roma gyerektől, de ugye tudjuk, hogy a roma gyerekek hogyan viselkednek, meg hogy milyen az ő szocializációjuk… De ez inkább pedagógusfüggő, hogy hogyan kezeli ezt a helyzetet. Mert ha a roma észreveszi a pedagóguson, hogy ő vele másképp viselkednek, hogy másképpen van kezelve, mint a másik gyerek, akkor az a románnak nem jó. Alapból érzi, hogy ő más, valamiért vele máshogy bánnak. Ebben a pedagógusnak kell ügyesnek lennie." (városi gyerekprogram-szolgáltatás munkatársa)

„Hát úgy húzzák be a folyosón, mert egyszerűen nem hallgat az anyjára, nem hallgat senkire. Az óvónőjére sem, tombol, ordít, agresszív, nekimegy a másiknak, nem tudja, hogy kell használni a játékot, földhöz vágja. Akkor, hogyha betegek ezek a gyerekek, akkor többnyire nem az van, hogy otthon vannak, hanem majd bent az óvodában megoldják, és emiatt ugye ráragad az egész csoportra. Az óvodában azzal telik el az idő, hogy – ezt el tudom mondani, mert a gyerekem óvodás volt - mivel 50%-a csoportnak roma, és mivel velük sokkal több időt kell tölteni, őket folyamatosan fegyelmezni kell, hogy beszoktassák őket. Nem tudnak, ugye, megülni a széken az asztalnál, nem tudnak kulturáltan enni, zajonganak, kiabálnak. Nehéz velük nagyon és azt látom az óvónőkön, hogy teljesen meg vannak feszülve, nagyon türelmesen, kedvesen próbálják őket beilleszteni a többi gyerek közé, de hazamegy ugyanabba a környezetbe, és akkor visszaesik ugyanarra a szintre, és másnap reggel kezdődik minden elölről. (K: *Akkor mondhatjuk azt, hogy az ő esetükben az óvoda ezeket a meglévő és hozott hátrányokat nem nagyon tudja kompenzálni?) Egyáltalán nem tudja. Erre külön szakember kellene, vagy külön olyan óvoda, vagy nem tudom. Nem egészséges az, hogy a más, egészséges családi háttérrel rendelkező óvodás pedig hátrányt szenved emiatt, mert rá nincsen idő. Ő rendben megül, rendben eszik, csendben van, kulturáltan játszik."* (városi szakember)

7. Iskola

Az iskolázatlanság, az alulképzettség a kistérség egyik legnagyobb problémája. A 2011-es népszámlálás adatai alapján a Berettyóújfalui kistérség felnőtt népességének iskolai végzettsége jelentősen elmarad a megyei és az országos átlagtól egyaránt.

12. tábla: Iskolai végzettség a megfelelő korú népességen belül (%)

	10 éven felüliek közül az általános iskola első osztályát sem végezte el	15 éven felüliek közül legalább általános iskola 8. évfolyam elvégzése	18 éven felüliek közül legalább érettségizett	25 éven felüliek közül főiskolai, egyetemi diplomával rendelkezik
Berettyóújfalui kistérség	1,2	89,4	33,5	9,9
Hajdú-Bihar megye	0,7	93,4	44,9	16,7
ország	0,6	95,1	49,0	19,0

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011

A kistérség kiépült iskolahálózattal rendelkezik, általános iskolába hat település kivételével helyben járnak a gyerekek. Az elmúlt időszakban több infrastrukturális fejlesztés is történt uniós pályázatok keretében. *„A középfokú tanintézmények elsősorban Berettyóújfalura koncentrálódnak. … Általános iskolai oktatás a kistérség 29 települése közül 23 településen zajlik, tehát az alapfokú közoktatási rendszer szinte teljesen átszövi a kistérséget. … A települések zömében nem önálló formában működnek az iskolák, hanem intézményfenntartó társulási formában. … Ennek oka, hogy fokozatosan csökkennek a tanulói létszámok, s mivel a települések nem kívánják az iskolákat bezárni, így tudják az intézmények finanszírozását biztosítani."* (Kistérségi tükör 2012, 42-43. oldal)

A kérdezés idején általános vagy középfokú iskolába járt a mintába bekerülők közül 350 gyerek és fiatal. A roma gyerekek aránya körükben 32%, szegény háztartásban él 65%.

Az iskolakezdésre jellemző életkort tekintve nincs szignifikáns eltérés a roma és nem roma, illetve a szegény és nem szegény családokban nevelkedők között. A roma gyerekek kicsit nagyobb része kezdte 6 évesen az iskolát, mint a nem romáké (47, illetve 41%), a szegény és a nem szegény családok gyerekeinek egyaránt 43%-a volt 6 éves az iskolakezdéskor. A jelenleg iskolások 57%-a 7 évesen iratkozott első osztályba (198 gyerek). 50%-uk évvesztes, őszi születésű. A többieknél lényegében egyenlő arányban áll a későbbi iskolakezdés hátterében az iskolaéretlenség, a betegség és egyéb ok, valamint a szülői döntés.

A jelenleg iskolások közül 6-an jártak felzárkóztató osztályba, 4-en voltak magántanulók. 10%-uk ismételt évet az eddigi iskolai pályafutása során. Többségük egyszer (34-ből 27-en). Ez az évfolyam-ismétlési arány más hátrányos helyzetű kistérségek szükségletfelméréseinek eredményei szerint a középmezőnybe sorolja a Berettyóújfalui kistérséget (pl. a Baktalórántházai kistérség 3,5 és az Ózdi kistérség 20,8 %-os évismétlési arányait figyelembe véve[5]).

A gyerekek között jelentős a napközisek aránya. Ennek a szolgáltatásnak az igénybe vétele mind a szegény, mind a roma háztartásokban nevelkedő gyerekek körében gyakoribb, mint a nem szegény, nem roma háztartásokban nevelkedő társaik körében. Azt, hogy ez mennyiben tekinthető tudatosan érvényesített gyakorlatnak az iskolák részéről, a rendelkezésre álló adatok alapján nem lehet megállapítani. Mint ahogy azt sem, hogy mindez hogyan függ össze a 2013/14-es tanévben bevezetett kötelező délutáni iskolai tartózkodással és az az alóli felmentés lehetőségeivel.

Iskolai étkezésben 258-an részesülnek (a gyerekek 76%-a). Az étkezők többsége (189 gyerek) ingyenes étkezésben vesz részt. Bár a kistérség településeinek többsége (két község és egy város kivételével) a Kistérségi tükör készítése idején arról számolt be, hogy biztosítani tudja a nyári étkezést is (Kistérségi tükör 2012, 44. oldal), a nyári időszakban jelentős a szolgáltatáshoz való hozzáférésben a visszaesés. 2013 nyarán csak 103-an tudták ezt igénybe venni. A nyári ellátásban részesülők 74%-a szegény, 45%-a roma háztartásban élő gyerek.

[5] Kistérségi szükségletfelmérések, http://gyerekesely.tk.mta.hu/

6. ábra: Napközi és iskolai étkezés a szegény – nem szegény, valamint a roma – nem roma gyerekek körében (%)

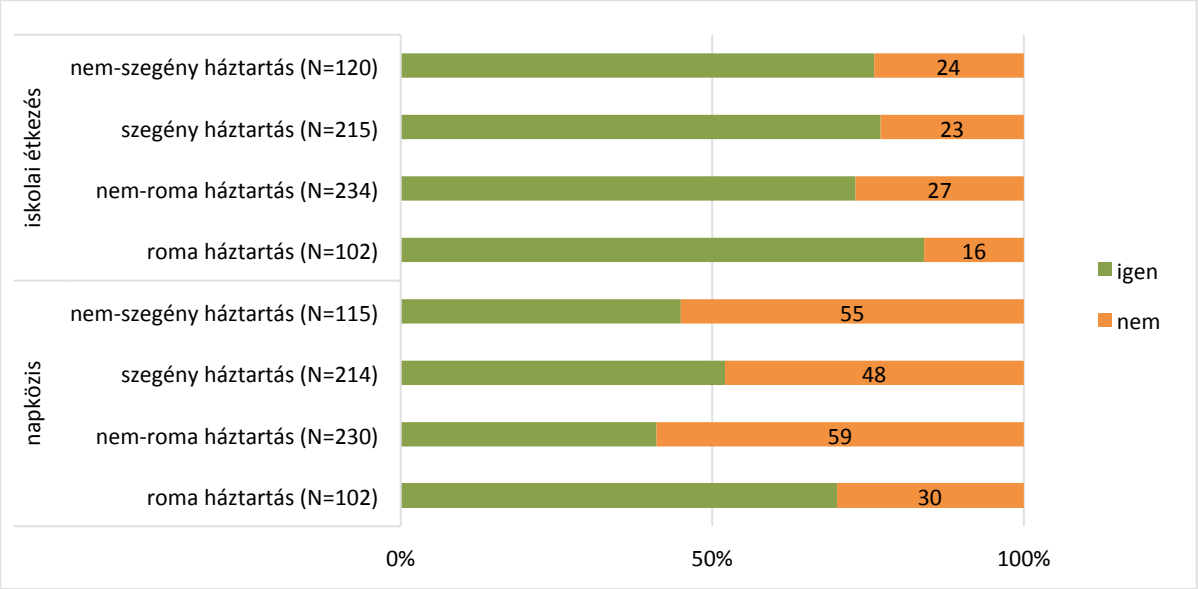

Egyenlő esélyek – egyenlő feltételek?

Az iskolai szegregáció formáiról és szintjéről a szükségletfelmérés nem tartalmaz közvetlen, iskolai adatokat. A megkülönböztetés, a külön nevelés elterjedtségéről közvetett módon szólnak a szülői válaszok. Tagozatos osztályok elsősorban a középfokú iskolákban működnek, illetve néhány általános iskola felső tagozatában. A gyerekek megoszlása ezekben az őket nevelő család etnikai hovatartozása, illetve anyagi helyzete mentén meghatározott. A szülők véleménye alapján az osztályok, iskolák közötti szegregáció is jelentős, mind a roma, mind a szegény háztartásokban élők úgy érzékelik, hogy gyerekük osztályára a cigány gyerekek jelentős aránya jellemző. A gyerektől elvárt, a család által reálisnak ítélt legmagasabb iskolai végzettségben szintén megjelennek ezek a különbségek. Mindhárom mutató esetében az etnikai színezet a meghatározó, a család szegénysége kevésbé hangsúlyos tényező.

13. tábla: Néhány tapasztalat az iskolai egyenlőtlenségek köréből (az érintett csoportra jellemző arány, %)

	tagozatos osztályba jár	jelentős a romák aránya az iskolában*	a szülő szerint a 15-18 éves gyerek várható legmagasabb iskolai végzettsége max. 8 általános	„az a jobb, ha a roma és nem roma gyerekek egy osztályba járnak”
roma	8	60	32	97
nem roma	20	24	7	64
szegény	14	43	16	80
nem szegény	21	18	0	63
összesen	16	34	11	74

* a válaszok közül a ’nagyon jellemző’ válaszok

Ugyanúgy, mint az óvodás gyerekek esetében, a szülők véleménye erősen különbözik az együttnevelés - különnevelés kérdésében, az iskolás gyerekek esetében is eltérést mutat az etnikai és a szociális mutatók mentén.

„Ha a romákat nézzük, akkor a 8 általánost úgy-ahogy elvégzik, a gimibe belekezdenek, de valahol elcsúsznak. Van olyan is, aki börtönbe került, a lányok elmennek szülni. Ez a gimnázium, ami itt van már nagyon alacsony színvonalú lett. Egy gimnázium van a településen, de a magyarok elmennek máshová tanulni. Legtöbben Újfaluba járnak és néhányan Debrecenbe vagy Békéscsabára. És az a törvény is, hogy a tankötelezettség csak 16 évig tart, ezzel nem értek egyet, pont most lenne indokolt, hogy legalább 18 éves koráig tanuljon a gyerek. Sőt, ma már ott tartunk, hogy egy érettségivel nem megy az ember semmire. Egy szakma minimum kell, ezzel még inkább lebutítják a társadalmat. De annak sincsen értelme, hogy a középiskolában eltologatják az érettségiig, nagy nehezen kettessel átengedik, van a kezében érettségi, de holott nem tudja használni.” (gyerekprogram munkatársa)

Az iskolával összefüggő adatok és az interjúk tapasztalatai egyaránt azt tükrözik, hogy tudatos a törekvés a gyerekek viszonylag zökkenőmentes iskolai pályafutásának biztosítására, pontosabban iskolában tartására. Nem jellemző az évismétlés, kevés a

magántanuló, nem jellemző az iskolai hiányzás jelentős száma, és az emiatt történő támogatásmegvonás. A kimenet minősége, a megszerzett tudás és ismeret azonban kevésbé látszik hangsúlyosan megjelenő célnak, az erre irányuló erőfeszítések felőrlődnek a már a Kistérségi tükörben is említett, az iskolák megmaradásáért folytatott harcban. Nem kizárólag a kisebb településeken, hanem a kistérség városaiban is.

„Hát akkor először is az általános iskolák. Van az állami, és 5 éve nagy változás következett be, létrehoztak egy egyházi iskolát, ahova szinte csak magyarok mennek. Ide próbálnak bejutni romák is, tehát egy-két roma tanuló azért van. Viszont az állami iskolában fordítva alakul a helyzet, de itt a tanárok már… hogy is mondjam, ők már feladták ezt a hivatást. Látszik, hogy nem olyan erőbedobással dolgoznak. Az ünnepségeken is látszik, hogy sokat kell fegyelmezni. Három hónapot dolgoztam az iskolában, ebből tudom, láttam, hogy mi az ő feladatuk. Nehezebb, sokkal nehezebb. Sok tanár ezért át is ment az egyházi iskolába. Biztos, hogy nagyon nagy ellentétek vannak."
(gyerekprogram munkatársa)

8. Szükségletek

A gyermeki szükségletek és azok kielégítettségének vizsgálata a hazai és nemzetközi gyerekszegénységgel, gyerekesélyekkel foglalkozó elemzések meghatározó része. A jövedelmi szegénység, amennyiben átmeneti és nem tartós, nem feltétlenül jár a gyermekek deprivációjával. A szülők, a gyereket nevelő háztartások – ahogy azt már az elmúlt évtizedekben több hazai és nemzetközi, felnőttek és gyerekek tapasztalatait egyaránt vizsgáló kutatás is bizonyította – előbbre sorolják a gyermeki szükségleteket, a felnőtt szükségletekhez képest prioritást adnak nekik. A tartós vagy mélyszegénység esetén azonban már nem a források átcsoportosítása a kérdés, a depriváció nem csupán a felnőttek, hanem a gyerekek esetében is megélt tapasztalattá válik.

A kistérségi kutatások során vizsgált szükségletek három fő csoportba sorolhatók: alapszükségletek (étkezés, ruházat, külön fekhely), családi szocializációs/társas szükségletek (játékok és könyvek, ünnepek megtartása, barátok rendszeres meghívása, évente legalább egy hét nyaralás), iskolai/tanulási szükségletek (otthoni hely a tanuláshoz, iskolai felszerelés, iskolai programokon való részvétel, különórák). Az adatfelvétel során vizsgált szükségletek mindegyike esetében jelentős, szignifikáns eltérés tapasztalható etnikai és szociális helyzet alapján egyaránt. A cigány, illetve a szegény háztartásokban élő 0-17 éves gyerekek a rendszeres étkezésben, az étkezés minőségi ismérveiben, a legalapvetőbb ruhadarabok, a minimális szükséges játékok meglétében, a családi ünnepek és a családi programok tekintetében egyaránt hátrányban vannak nem cigány és nem szegény társaikhoz képest.

Az iskolához kapcsolódó, illetve az iskolás gyerekek körében értelmezhető szükségletek esetében hasonló a helyzet, kivéve egy szükségletet. A „Biztosított-e minden, az iskola által elvárt felszerelés” kérdésre kapott válaszok alapján a gyerekek 1%-a nélkülöző, a szükséges tanszerek, taneszközök mindenkinek rendelkezésre állnak. Ez részben magyarázható a természetbeni juttatások körével (ingyenes tankönyv), a tanévkezdés időpontjában nyújtott segéllyel (RGYK pénzbeli támogatás), a civil szervezetek iskolakezdéshez nyújtott adományaival. Azt is mutatja azonban,

hogy ez egy olyan, a külső elvárásokkal és a családi ambíciókkal egyaránt magyarázható kiemelt szükségletként definiálódik a családokban, amihez mindenképpen meg kell teremteni a forrásokat a háztartás szűkös költségvetésén belül is. Az iskolai programokhoz kapcsolódó további szükségletek (különóra, iskolai programok) biztosítása azonban már jelentős anyagi akadályokba ütközik.

A kistérségben élő gyerekek körében a szükségletek kielégítettsége lényegesen rosszabb helyzetet mutat, mint a 4 ével ezelőtti országos adatfelvétel eredményei. Kiemelendő, hogy az alapszükségletek körében tapasztalható depriváció a hasonló helyzetben lévő, hátrányos helyzetű kistérségek néhány évvel ezelőtt jellemző adataitól is elmarad. (Bass, Darvas 2012) Ezek az eredmények összhangban vannak a más elemzések tapasztalataival, melyek alapján Magyarországon 2009 és 2012 között jelentősen nőtt a depriváció. (Szívós, Tóth 2013) A roma gyerekek hátrányai a legtöbb vizsgált szükséglet esetében jelentősen meghaladják a „csak" szegény gyerekek körében tapasztalható deprivációt, ami mindenképpen fel kell hívja a figyelmet a roma gyerekes háztartások körében tapasztalható mély, tartós szegénységre, és az ebből fakadó leszakadásra, kirekesztettségre. A nemzetközi gyakorlatban többféle indikátorlistát alkalmaznak a depriváció nagyságának mérésére. A kistérségi adatfelvétel a UNICEF definíció alapján mért depriváció szintjének feltérképezésére alkalmas.

14. tábla: A kielégítetlen szükségletek aránya a 0-17 évesek körében (%) (a táblázatban szürke kiemeléssel jelöltük az UNICEF index elemeit)

	szegény	nem szegény	roma	nem roma	teljes minta	Magyarország UNICEF 2009*
alapszükségletek						
hétköznap napi háromszori étkezés	3,8	0	6,7	0	2,4	1
hétvégén napi háromszori étkezés	6,6	0	11,6	0	4,2	
naponta legalább egyszer hús, húskészítmény, hal	25,8	6,4	32,0	10,8	18,5	12

minden nap friss gyümölcs, zöldség	25,8	2,7	34,8	7,5	17,0	17
két pár megfelelő cipő	19,9	3,7	31,5	3,9	13,9	5
új, vásárolt (nem használt) ruha	19,5	5,3	26,1	7,5	14,3	22
meleg téli ruha	7,9	0	12,7	0,6	5,0	
külön fekhely	20,3	0	30,4	2,7	12,7	
családi szocializációs/társas szükségletek						
kültéri játékok	23,6	1,6	31,3	6,6	15,3	18
beltéri játékok	14,6	0	22,3	2,4	9,2	13
különleges események megünneplése	16,5	2,7	18,8	6,9	11,3	9
baráti kör rendszeres meghívása	49,1	19,7	56,7	27,1	38,1	28
életkornak megfelelő könyv	26,9	5,3	28,8	13,3	18,8	12
évente legalább egy hét üdülés	85,8	55,4	87,2	65,9	74,5	
iskolai/tanulási szükségletek						
megfelelő hely tanuláshoz	6,1	0	11,5	0,4	3,9	6
részvétel fizetős iskolai programokban	41,0	6,4	53,2	17,4	28,5	12
fizetett különóra	86,5	55,5	92,0	67,1	74,8	
rendszeres szabadidős tevékenység	23,9	3,1	27,7	11,2	16,3	23
íróasztal	26,0	1,6	38,1	8,0	17,4	
minden iskola által elvárt felszerelés	0,9	1,6	0,9	1,2	1,1	
internet-hozzáférés	31,3	19,0	39,9	18,9	26,7	17

** UNICEF 2012*

A depriváció mintázatát térképezi fel az UNICEF deprivációs indexe, ami azt mutatja, hány gyereket érint a szükségletek akár egyikének is hiánya, illetve egy-egy gyerek hány item szempontjából szenved szükséget.

15. tábla: A depriváció mértéke a 0-17 évesek körében (%)

	nem deprivált	2-3 tétel hiányzik	súlyosan deprivált (4 vagy több tétel hiányzik	összesen	N (fő)
roma	21,2	31,3	47,5	100	179
nem roma	70,3	20,7	9,0	100	329
szegény	34,6	29,7	37,7	100	320
nem szegény	81,4	16,0	2,6	100	188
teljes minta	52,9	24,5	22,6	100	508

Az eredmények az etnikai hovatartozás és a relatív jövedelmi szegénység mentén is lényeges eltéréseket mutatnak a roma és nem roma, valamint a szegény és nem szegény háztartásokban nevelkedő gyerekek csoportjai között. Tíz roma gyerek közül nyolc, tíz szegény gyerek közül hét deprivált a kistérségben. A roma gyerekek csaknem 50%-ánál súlyos, halmozódó hiányokról van szó, a szegény gyerekek körében pedig 40%-ot érint a súlyos depriváció.

Az adatfelvétel során megkérdezett szakemberek interjúanyagai arról tanúskodnak, hogy a gyerekek nélkülözésével, az alapvető szükségletek biztosításának hiányával gyakran szembesülnek a különböző gyerekintézmények dolgozói. Többféle módon, különböző eszközökkel próbálják enyhíteni a hiányokat. A megoldások – az interjúk tapasztalatai alapján – esetlegesek és a családok részéről nem kalkulálhatók, nem kiszámíthatók, valamint szakmai szempontból sem feltétlenül egyértelműek.

„Van nálunk egy kisebbségi önkormányzat, ők segítenek ebben. Iskolakezdéskor megvásárolják a füzeteket, ceruzákat, ilyesmiket, szóval a hátrány valamilyen szinten ledolgozódik. És az Igazgyöngy Alapítvány is nagyon sokat segít a településnek, tehetséges gyerekeket foglalkoztat, meg ebben az évben is már háromszor kaptunk tőlük ruha- és cipőadományt. Ez sokat jelent számunkra." (települési szociális munkás)

„A mi iskolánkban is van a hátrányos helyzet, tehát egy integrációs program, amelynek az a célja, hogy a hátrányos helyzetű, nem kimondottan roma gyerekeket, de hátrányos helyzetű gyerekeket támogassa mint tanulmányban, mint pedig eszközökben, tehát eszközöket is kapnak radírt, hegyezőt, füzeteket." (kistelepülés, pedagógus)

„Én úgy gondolom, hogy egy nyáron egy hónapon keresztül úgy ellátni a gyerekeket, teljesen ingyen az, az egy nagyon jó lehetőség volt. Reggelit kaptak a gyerekek, bőséges ebédet kaptak a gyerekek, minden nap kaptak vagy jégkrémet, vagy gyümölcsöt, ha elmentünk valahova fagyit kaptak, tehát tényleg abszolút el voltak látva. És én úgy gondolom, hogy annyira kevés más helyen az a lehetőség, hogy ingyen, mert, hogy ha vannak is ilyen helyek, ahol a gyerekeket ellátják, és kapnak ételt, ott azért fizetni kell. Itt pedig teljesen ingyenes volt, tehát a debreceni vagy nyíregyházi vadasparkba is elmentünk, illetve Debrecenbe, tehát ezek a kirándulások is mind ingyenes volt, a játszóháztól kezdve minden." (kistelepülés, pedagógus)

„Engem mindig bánt egyrészről a fogyasztói társadalom túltengése, másrészről a nélkülözés. Az Élelmiszerbank segítségével egy logisztikai központból el tudjuk hozni a rövid szavatosságú élelmiszereket. Valamikor egy héten kétszer is, ami a hónap második felében különösen fontos. Az is fontos, hogy ki mennyit kap, ez arányos azzal, hogy ki miben vesz részt. Ezt a nyáron sikerült nagy konfliktusok árán beemeltetni. Ilyenkor azok, akik nem mozdulnak feljelentenek, megfenyegetnek úgy is, hogy sokszor a rendőrség segítségét kell kérni, mert életveszélyesen fenyegetnek minket: „Mi az, hogy ők nem?" … annyira nyilvánvaló, hogy nincs olyan, hogy otthonülők és jár nekem. Ne ossza be senki azt, hogy egy segítő szervezet a saját szabadidejében kiknek segít!" (civil szervezet munkatársa)

9. A kistérségi Gyerekesély program ismertsége

Az adatfelvételre 2013 őszén került sor, a kistérségi projekt ünnepélyes megnyitásával egy időben. A projekt előkészítéséről rendelkezhettek csak a családok tapasztalatokkal, illetve az ennek folyamán megvalósított néhány konkrét programról, eseményről lehettek csak közvetlen tapasztalatok.

Mindezek ismeretében részben nem meglepő, hogy a megkérdezetteknek csupán negyede tud arról, hogy a kistérség részt vesz a Gyerekszegénység elleni programban. Ugyanakkor a helyi projektet előkészítő tájékoztatás, illetve az érintettek tervezésbe történő bevonásának hiányosságaira is utal, hogy a gyerekes háztartások közül csak minden negyediknek, a megkérdezettek 25,6%-ának van bármilyen ismerete a kistérségi projektről. A mintába bekerült háztartások 7%-ára jellemző, hogy a gyerekek közül valaki már részt is vett a projekt által szervezett programban, eseményben. A felnőttek esetében ez az arány 5%, nagyrészt a gyereket kísérve szereztek tapasztalatot a projektről.

Az adatfelvétel során készített interjúk arról tanúskodnak, hogy a projekt induló szolgáltatásai különböző módszerekkel próbálják elérni és bevonni a családokat, de jellemzően még a működés konkrét formáinak kialakítása folyik, az a hangsúlyos tevékenység.

„Volt ilyen szórólapos dolog, de az nem nyújt azért annyi információt erről. Bár a vezetőjük volt itt, (…) a kapcsolat az fel lett véve, csak még annyira gyerekcipőben jár, még az elején van az egész. Mondjuk a szüreti felvonulásunkon már részt vettek, felvonultak ők is családostól az ottani dolgozók, felültek egy szekérre és akkor úgy vonultak. Így már részt vettek így nálunk." (a projekt egyik induló szolgáltatásának a helyszínén dolgozó helyi szakember) *„… például ott volt nyáron a nyári tábor, ahol mondjuk minden gyereknek lehetősége volt a hátrányos helyzetűek mellett a normál környezetben élőknek is, mert négy héten keresztül ingyenes programmal és teljes ellátással lehetett a gyerekeknek részt venni ebben a programban. Az általános iskola volt a helyszíne, de ezt a bihari Gyerekesély Iroda szervezte. Nagyon érdekes, mivel hogy minden gyermeknek kellett ez, tehát fel lett ajánlva, mert úgy gondoltuk, hogy ne*

tegyünk különbséget a gyerekek között, minden helyi gyereknek fel lett ajánlva. Én azt hittem, hogy sokkal több hátrányos helyzetű gyerek fog részt venni, tehát én olyan családokból vártam a gyerekeket, ahol tudtam, hogy mondjuk nélkülöznek esetleg, tehát nem biztos, hogy jól lakik a gyermek és nem mindenki vette ezt igénybe. Nem tudom az okát vagy nem értettük, mert név szerint el lettek juttatva felhívások, sőt én többeket megkerestem, hogy milyen jó lehetőségnek hiszem. Négy héten keresztül ingyen enni, gyümölcshöz, jégkrémhez juthattak a gyerekek, kirándultak, tehát tényleg minden, amit egy gyerek kívánhat, illetve egy szülő a gyerekének megvehet, és ennek ellenére nem mindenki vett ezen részt." (a projekt egyik helyszínén dolgozó települési szakember)

„Öten dolgozunk itt és nem tudom, majd beosztjuk egymás között. Tehát vannak megoldatlan kérdések, még nagyon az elején vagyunk. Szerintem minimum délután 6-ig kéne nyitva lennie a közösségi háznak, meg havonta legalább egyszer hétvégén is nyitva lehetnénk. Mert vannak olyan közösségi házak, Biztos Kezdet házak, akik este 8-ig is nyitva vannak. És azt mondják, hogy van rá igény. Viszont ott több a munkatárs, és szépen beosztják egymás között, hogy ki marad estig stb. A közösségi házba napközben be lehetne vonzani a munkanélküli fiatalokat, beszélgetni velük, együtt alkotni, néznénk az álláslehetőségeket, önkéntességbe be lehetne vonni őket. És ilyenre például, mint az önkéntesség már felfigyelhetnek a vállalkozók is, hogy na ez a fiatal elment és szemetet gyűjtött, vagy önkéntes valamilyen rendezvényen, és ezt jó lenne önkéntes szerződés keretein belül csinálni, mert azt hozzá tudja csatolni az önéletrajzához is, szerintem ez annál jobb, mint hogy otthon ül egy fiatal és várja a segélyt. Egész nap így ki lehetne használni a közösségi házat, napközben a munkanélküli fiatalok, önkéntesek, délután az iskolások jönnek be. De ez leginkább rajtunk múlik, hogy mennyire tudjuk megszólítani ezt a réteget. Meg együttműködünk mondjuk a munkaügyi központtal is, akkor még jobb és több lehetőséget tudunk nyújtani, több embert tudunk megszólítani. Ami viszont most nehézség a közösségi házzal kapcsolatban, hogy a mostani vezető nem helyi. Nem ismeri annyira az itt élő embereket, fiatalokat, még őt is be kell ágyazni ebbe a közösségbe. A Biztos Kezdet gyerekház vezetőjét itt mindenki ismeri, legalább látásból, így könnyebb dolgozni. Egyébként az interneten, facebook-on is hirdetjük magunkat, de nem mindenkinek van lehetősége interneten olvasni, ezért benne vagyunk a helyi

újságban és sok családhoz személyesen is ellátogatunk. És elsődlegesen a hátrányos helyzetű családokat látogatjuk meg, de várunk mindenkit nagy és sok szeretettel, nem szeretnénk azt, ha csak a roma gyerekek jöjjenek. Azt nem akarjuk, hogy azt gondolják, hogy mi csak a roma gyerekeken segítünk, nem, mi mindenkit várunk, ez egy nyitott dolog. Azt szeretnénk, ha a magyar gyerek a roma gyerekkel együtt játszana, hogy a magyar szülő találkozzon roma szülővel, tartsák a kapcsolatot egymás között, mert a romák is nagyon sok értéket őriznek, neki is van olyan receptje például, amit meg tud osztani, át tud adni a másik szülőnek. Szerintem így a szemlélet is megváltozna egymás iránt, elfogadnák egymást. Erre törekszünk." (a projektben dolgozó szakember)

„Még nagyon az elején vagyunk, tehát itt is most szintén úttörő munkát végzek. … Hát igen, van benne gyakorlatom, és azt gondoltam, hogy jó, akkor én ezt már tudni fogom, mert végigcsináltam ezt már a gimnáziumban, de teljesen más. Más a hozzáállása a tanároknak, a tantestületnek. Tehát ők egyáltalán nem értik, hogy mért vagyok, ami nagyon meglepő, nagyon szívfájdalmam, és nagyon megnehezíti a munkámat. A gyerekanyag szintén más, más korosztály, sokkal jobban közelednek, nagyon gyorsan kialakult az a napi rutin, hogy jönnek oda hozzá, és akkor beszélgetnek, meg közlékenyek. A 14 és 20 évesek között nehezebben alakult ki a kontaktus, de ők is nagyon ragaszkodóvá tudtak válni egy idő után. (…) Tehát ez az lenne, hogy ha otthon van gond, akkor nyugodtan meséljék el, nyilván ez nem lesz olyan egyszerű, hogy csak úgy elmondják. Inkább az, hogy mi bántja őket, meg az, hogy nincsen társaságuk, akikkel megbeszéljék. Nincsen már az hagyományos értelemben, mint nekünk volt, hogy van egy barátnőm, akinek mindent elmondok. De maga a barát fogalma is, akivel mindig megbeszéljük, hogy mi volt tegnap, hova, merre. Nem kommunikálnak egymással. Azt látom, hogy nem szólnak egymáshoz, csak jövés-menés van ész nélkül, és akkor én mellékük csapódok, egy-egy gyerek mellé, és elkezdek beszélgetni. Akit életemben nem láttam beszélgetni, az velem beszélget és nagyon érdekesek. Egyrészt, hogy tud beszélgetni, meg hogy megnyílik és egyre jobban jönnek elő mélyről a dolgok. Úgyhogy tulajdonképpen ezért lennék itt. (…) Az a helyzet, hogy még nagyon az elején vagyok, és abban a stádiumban van még ez az egész, mikor még csak ilyen néma szemlélődő vagyok és nézem, hogy hol, mint, merre lehetne. Meg eleve ismerkednem kell

az iskola szerkezetével, a működésével, melyik nap, ki mit csinál és hogyan. De amúgy jól ráéreztél, mert egyrészt az lenne egyébként a legmegfelelőbb, hogy van egy irodám és akkor oda bejönnek hozzám és elmondják a bajaikat, gondjaikat, vagy csak beszélgetünk, mert már ez is nagyon sokat jelent egy-két embernek. De a másik meg, hogy az osztályfőnökökkel együttműködve, ők elmondják, hogy melyik gyerekkel mi a gond, kire kell jobban odafigyelni, ki az, akivel már olyan jellegű problémák vannak, hogy jeleznem kellene tovább a védőnőnek, akár a családsegítőnek, vagy valamilyen egyéb dolgot kellene tenni az érdekükben." (a projektben dolgozó szakember)

Források

- Bass L., Darvas Á. (2012) Gyermekes családok Magyarország válságövezeteiben, 2009-2011. In. Ferge Zs., Darvas Á. (vál., szerk.) (2012) *Civil jelentés a gyerekesélyekről.* Budapest: Gyerekesély Közhasznú Egyesület

- Bass L., Farkas Zs, (2011) A gyerekszegénység alakulása 2009-ben. In. Ferge Zs., Darvas Á. (vál., szerk.) (2011) *Gyerekesélyek Magyarországon. ÉB Jelentés, 2010.* Budapest

- Neubourg, Chris de - Bradshaw, Jonathan - Chzhen, Yekaterina - Main, Gill – Martorano, Bruno and Menchini, Leonardo (2012*) Child deprivartion, multidimensional poverty and, monetarí poverty in Europe*, Folrence, Italy: UNICEF Innocenti Research Centre

- Berettyóújfalui kistérség: Kistérségi helyzetelemzés 2012, MTA TK-WSA (Kistérségi tükör). http://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/documents/Kistersegi-tukor-Berettyoujfalu_gyek-template.pdf

- Szivós P., Tóth I. Gy. (szerk.) (2013) *Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban.* TÁRKI Monitor Jelentések. Budapest, TÁRKI

Mellékletek

1. számú melléklet

A felmérés alapmegoszlásai

gyerek korcsoport	országos	kistérség
0-2 év	14,4	11,5
3-5 év	15,5	15,0
6-9 év	23,0	17,5
10-13 év	21,8	27,2
14-17 év	25,3	28,9
összesen	100,0	100,0
n =	1938	515

roma gyerekek aránya korcsoportonként

	országos	kistérség
0-2 év	14,3	43,3
3-5 év	14,3	43,0
6-9 év	18,6	37,8
10-13 év	18,0	34,8
14-17 év	12,9	25,3
együtt	15,8	34,8

18 évnél idősebbek családi állapota	országos	kistérség
Nőtlen, hajadon	13,4	19,7
Élettárssal él	14,0	22,0
Házas, házastárssal él	63,8	48,6
Elvált, külön élő	5,8	6,2
Özvegy, nincs élettársa	2,9	3,4
összesen	100,0	100,0
n =	2386	695

a háztartás gyerekszáma	országos	kistérség
1 gyerekes	49,3	54,8
2 gyerekes	33,7	28,0
3 és több gyerekes	17,0	17,2
összesen	100,0	100,0
n =	1078	300

a háztartás lakóhelye	országos	kistérség
Budapest	15,4	
Város	48,5	66,1
Község	36,1	33,9
összesen	100,0	100,0
n =	1079	300

a háztartásfő iskolázottsága (19-64 éves)

	országos	kistérség
0-7 osztály	2,6	4,0
8 általános	12,6	35,6
szakma	37,8	22,9
érettségi	31,0	29,3
felsőfok	15,8	8,3
összesen	100,0	100,0
n =	1079	645

az aktív korúak (15-64 évesek)

gazdasági aktivitása	országos	kistérség
aktív	51,9	46,0
munkanélküli	10,1	11,7
gyes	12,2	13,0
nyugdíj	4,4	4,8
eltartott	21,4	24,5
összesen	100,0	100,0
n =	2615	789

	országos	kistérség
munkanélküliségi ráta	16,3	20,3
foglalkoztatottsági ráta	51,9	46,0
foglalkoztatottak száma a háztartásban		
foglalkoztatott nélküli	17,9	21,5
1 foglalkoztatott	44,0	42,3
2 vagy több foglalkoztatott	38,1	36,2
összesen	100,0	100,0
n =	1079	300

szegénységi ráta a gyermekes családokban (a medián 60%-a alatt, OECD2)

országos	kistérség
20,8	59,2

szegénységi ráta a 0-17 évesek között (a medián 60%-a alatt, OECD2)

országos	kistérség
21,9	62,4

szubjektív szegénység	országos	kistérség
teljes mértékben szegények	13,7	12,1
bizonyos értelemben szegények	52,0	60,7
nem szegények	34,3	27,2
összesen	100,0	100,0
n =	1064	300

	országos	kistérség
hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?		
Javulni fog	17,4	27,9
Nem változik	43,4	36,6
Romlani fog	39,2	35,5
összesen	100,0	100,0
n =	1001	300

Kielégítetlen szükségletek nem jutott elég pénz…	országos	kistérség
...ennivalóra	12,1	27,7
...rezsire	27,7	47,9
...fűtésre	n.a.	24,5
...gyógyszerek kiváltására	13,3	30,8
...orvosi kezelésre	7,6	19,9
...iskolai óvodai költségekre	8,0	14,6
...közlekedésre	10,9	18,6
hó végén pénzzavar	33,4	75,0
nem jut pénz nyaralásra	68,6	69,5

Elmaradásuk, hátralékuk van

	országos	kistérség
...lakbér, közös költségben	7,5	1,9
...gázszámlában	9,4	7,3
...villanyszámlában	14,7	20,9
...víz-, csatornaszámlában	9,1	16,9
...egyéb rezsiköltségben	4,6	11,4
...lakáshitel, áruhitel törlesztésében	9,3	13,4
bolti tartozásuk van	4,8	6,1
tartozás családnak, ismerősnek	9,9	11,8
egyéb adósságuk van	0,7	4,1

Az elmúlt 3 évben kikapcsolták

	országos	kistérség
… a villanyt	4,9	10,9
… a vizet	2,2	7,3
… a gázt	1,7	7,5

Fenyeget-e annak veszélye, hogy elvesztik a jelenlegi lakásukat?

	országos	kistérség
igen	6,6	9,4
nem	93,4	90,6

	országos	kistérség
A lakások jellemzői		
bérlakás	7,4	6,1
zsúfolt lakás (>2 fő/szoba)	12,3	18,2
nincs vezetékes víz	2,8	10,1
nincs WC	3,0	10,2

Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába? 3-17 évesek

	országos	kistérség
nem jár	2,4	0,3
2-3 éves	79,2	88,3
4 éves	12,9	10,3
5 éves	4,3	1,0
6-7 éves	1,2	0,0
összesen	100,0	100,0

Hány éves korában kezdte el az általános iskolát?

	országos	kistérség
6 évesen	42,7	42,7
7 évesen	56,3	55,6
később	1,0	1,7
összesen	100,0	100,0

Járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?

	országos	kistérség
igen	3,6	1,6
nem	96,4	98,4
összesen	100,0	100,0

Volt-e magántanuló, eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

	országos	kistérség
igen	1,3	1,1
nem	98,7	98,9
összesen	100,0	

Ismételt-e évet az általános iskolában?

	országos	kistérség
igen	5,1	9,7
nem	94,9	90,3
összesen	100,0	100,0

Iskola - jók-e a pedagógusok?

	országos	kistérség
igen	92,6	87,5
nem	7,4	12,5
összesen	100,0	100,0

	országos	kistérség
Mit gondol, gyermeke milyen iskolai végzettséghez juthat majd?		
legfeljebb 8 osztály	1,7	6,2
szakiskola	14,1	8,6
szakközépiskola	21,1	28,1
gimnázium	12,5	15,7
felsőfok	50,6	41,5
összesen	100,0	100,0

2. számú melléklet

A felmérés kérdőívei

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA | | |

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT? | | |

Családok

Háztartás kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve: .....

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása: .....

Kérdezés kezdete:

2013. ..... hónap ..... nap ..... óra ..... perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:
Jó napot kívánok! ..... vagyok, a …… Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermekes családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI:

01 – házastársa, élettársa
02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke
03 – nevelt, fogadott gyermeke
04 – szülője
05 – apósa, anyósa
06 – menye, veje
07 – unokája
08 – más rokona
09 – nem rokon

99 – NEM TUDJA

CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI:

NŐTLEN/HAJADON
- 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa
- 02 – nőtlen, hajadon, élettárssal él

HÁZAS
- 03 – házas, házastárssal él
- 04 – házas, élettárssal él
- 05 – házas, de külön élnek, nincs élettársa

ELVÁLT
- 06 – elvált, nincs élettársa
- 07 – elvált, élettárssal él

ÖZVEGY
- 08 – özvegy, nincs élettársa
- 09 – özvegy, élettárssal él

99 – NEM TUDJA

LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI:

00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú
01 – kevesebb, mint 8 általános
02 – 8 általános
03 – szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül
04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi
05 – gimnáziumi érettségi
06 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum
07 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum
08 – főiskola
09 – egyetem

99 – NEM TUDJA

JÁR-E KÓDJAI:

00 – nem jár
01 – bölcsőde
02 – óvoda
03 – általános iskola
04 – szakmunkásképző
05 – szakközépiskola
06 – gimnázium, 4 osztályos
07 – gimnázium, 5 osztályos
08 – gimnázium, 6 osztályos
09 – gimnázium, 8 osztályos
10 – technikum
11 – felsőfokú technikum
12 – főiskola
13 – egyetem
88 – egyéb

99 – NEM TUDJA

HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI:

1 – a településen
2 – közeli faluban
3 – közeli kisvárosban
4 – megyeszékhelyen
5 – Budapesten
6 – egyéb településen
7 – külföldön

9 – NEM TUDJA

DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON!
(FŐMUNKA: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI)

HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT:
- 01 – alkalmazott
- 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalakozásában alkalmazott
- 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal
- 04 – közmunkás

HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT:
- 05 – munkanélküli (segélyezett)
- 06 – munkanélküli ellátás nélkül
- 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.)
- 08 – rokkantnyugdíjas
- 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik
- 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyesen, gyeten van („főállású anya” is)
- 11 – háztartásbeli, családját látja el
- 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt
- 13 – ápolási díjon van
- 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott)

99 – NEM TUDJA

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

…….…… fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor-száma	Keresztneve	Neme		Születési éve Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM-JEGGYEL!	Kérde-zetthez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzett-sége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgo-zik-e?	**HA DOLGO-ZIK:** Hol van a munka-helye?	Dolgozott-e az elmúlt 12 hónapban? HA SOSEM DOLGO-ZOTT = 88	**HA DOLGO-ZOTT:** Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglal-koztatásban? (közmunka)
		férfi	nő		KÓD	KÓD	KÓD	KÓD	KÓD	KÓD	KÓD		
KÉRDE-ZETT		1	2	**19** x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

3. Önnek összesen hány gyermeke született, beleértve azokat is, akik már nem laknak az Önök háztartásában? (KÉRDEZŐ: HA NEM AZ ANYA A VÁLASZADÓ, AKKOR AZ ANYA GYEREKEINEK A SZÁMA)

..... gyermek
88 – M 99 – NT

4. Melyik évben született a legidősebb gyermeke?

…… évben
9999 – NT

4.a. Van-e vagy korábban volt-e valamelyik gyermeke állami gondoskodásban?

1 – igen → **HA IGEN**: 4.b. Hány gyermeke van vagy volt állami gondoskodásban? ..…… gyermek 99 – NT
2 – nem
9 – NT

5. Most arról a lakásról kérdeznék, amiben jelenleg laknak. Mekkora a lakás alapterülete?

..... m^2
999 – NT

6. Milyen jogcímen laknak ebben a lakásban?

1 – tulajdonos (ill. rokona)
2 – bérlik a lakást az önkormányzattól
3 – magánszemélytől bérlik a lakást
8 – egyéb (szívességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)
9 – NT

7 – 8. HA TULAJDONOSOK

7. Mit gondol, mennyit ér ez a lakás / ház?

..... Ft-ot 9 – NT

8. Mennyiért tudnák eladni ezt a lakást?

..... Ft-ért 9 – NT

MINDENKITŐL

9. A lakásban ….

a. Hány szoba van? (A FÉLSZOBA IS SZOBÁNAK SZÁMÍT)	……..……db	
b. Van-e konyha?	1 – igen	2 – nem
c. Van-e fürdőszoba?	1 – igen	2 – nem
d. Van-e vízöblítéses WC?	1 – igen	2 – nem

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?

…..... méterről 0 – NT

2 – hálózati vízvezetékes
3 – házi vízvezetékes
9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

1 – igen → **HA IGEN**: 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

2 – nem
9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a … villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

a. villany ……..…… Ft /hó
b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) ……..…… Ft /hó
c. fűtés (ha fűtési szezonra tudja, akkor egy hóra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) …… Ft /hó
d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget, akkor a fűtésnél kell megadni.) ……...……Ft /hó
e. bérleti díj és ha van közös költség ……..…… Ft /hó
f. lakáshitel-törlesztés ……...……Ft /hó
g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztés ……...……Ft /hó
h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) ……..…… Ft /hó
i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) ……..…… Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó 8 – M 9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb
2 – 51 - 100 ezer Ft
3 – 101 - 150 ezer Ft
4 – 151 - 200 ezer Ft
5 – 201 - 250 ezer Ft
6 – 251 - 300 ezer Ft
7 – 300 ezer Ft felett
8 – M
9 – NT

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresési/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek…

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	igen	nem	nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (készségfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önökhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlétre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre <u>mindannyian együtt</u> elmenjenek nyaralni?

1 – megengedhetik maguknak
2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
3 – nem engedhetik meg maguknak
9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

1 – gondok nélkül élnek,
2 – beosztással jól kijönnek,
3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
5 – nélkülözések között élnek?
9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintra lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

…….. Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

1 – teljes mértékben szegények,
2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

1 – rosszabbul éltek,
2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

1 – javulni fog,
2 – nem változik, vagy
3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálattól	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség **elmaradásuk**	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet **elmaradásuk**	1	2	0	9
c. gázszámla **elmaradásuk**	1	2	0	9
d. áram(villany)számla **elmaradásuk**	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla **elmaradásuk**	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) **elmaradásuk**	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátnak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft 9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

30. Előfordult-e az <u>utolsó 3 évben</u>, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	NT
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?
31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
Hallott-e arról, hogy…	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérheti az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókörnyezete?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

1 – kiegyensúlyozottan jó,
2 – változó, de inkább jónak mondható,
3 – változó, nem kielégítő, vagy
4 – egészségi állapota inkább rossz?
9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

1 – van
0 – nincs
9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte…

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát <u>elsősorban</u>?

1 – magyar
2 – német
3 – szerb
4 – horvát
5 – román
6 – szlovák
7 – roma/cigány
8 – egyéb, éspedig: .....
88 – M
99 – NT

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát <u>másodsorban</u>?

0 – nem tartozik más nemzetiséghez
1 – magyar
2 – német
3 – szerb
4 – horvát
5 – román
6 – szlovák
7 – roma/cigány
8 – egyéb, éspedig: .....
88 – M
99 – NT

38. Van-e a családban olyan személy, aki románnak/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

1 – van
2 – nincs
9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek) ……	0	1	2	9

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM**: Melyik évben költözött a településre? …….. évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül
2 – 1-10 éven belül
3 – több, mint 10 év múlva
9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járáson/kistérségen belül
2 – városba, a járáson/kistérségen belül
3 – faluba, a járáson/kistérségen kívül
4 – városba, a járáson/kistérségen kívül
5 – külföldre
9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem → **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)
2 – kísérőként
3 – önkéntes segítőként
4 – egyéb, éspedig:……..
9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

……

……

……

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

……

……

……

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?
1 – igen 2 – nem

K3. **HA IGEN**: Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatta a kérdezőt a gyereknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekről beszélt, vagy mondott valamit a gyereknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: ..... óra ..... perc

HÁZTARTÁS sorszáma

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

év

hó

Gyermek keresztneve

Gyermek születési ideje

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve: .....:

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása: .....

A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1 KÉRDŐÍVET!

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnevű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

……. gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA**: 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy….

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? …… év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? ……. hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyerek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen →**HA IGEN**: 4.a. Hány éves volt a gyerek, amikor elkezdődött a fejlesztése?

……. éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN**: 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, izületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:……	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg…

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg…

1 – kevésbé fejlett,
2 – átlagosan fejlett, vagy
3 – az átlagosnál fejlettebb?
9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

1 – van **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?
- 1 – 1 és 3 között
- 2 – 4 és 9 között
- 3 – 10 és 19 között
- 4 – 20 vagy több
- 9 – NT

2 – nincs **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?
- 1 – nem engedhetik meg maguknak
- 2 – egyéb ok
- 9 – NT

9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

1 – igen **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?
- 1 – minden nap,
- 2 – hetente többször,
- 3 – hetente egyszer,
- 4 – havonta egyszer, vagy
- 5 – még ritkábban
- 9 – NT

2 – nem
9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?
- 1 – minden nap
- 2 – nagyjából kétnaponta
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal

2 – nem 9 – NT
9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától
0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**
99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig
88 – jelenleg is óvodás
99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN**: Hol szokott számítógépet használni?

TÖBB VÁLASZ LEHET

1 – az iskolában/óvodában
2 – teleházban, közösségi helyeken
3 – barátoknál, rokonoknál
4 – otthon
9 – NT

2 – nem
9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN**: Hol szokott internetet használni?

TÖBB VÁLASZ LEHET

1 – az iskolában/óvodában
2 – teleházban, közösségi helyeken
3 – barátoknál, rokonoknál
4 – otthon
9 – NT

2 – nem
9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

1 – év-vesztes
2 – szülő kérése
3 – iskolaéretlen volt
4 – beteg volt
5 – egyéb ok, éspedig ….....
9 – NT

0 – még nem iskolás
99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

1 – igen **22.a. HA IGEN:** Hányszor? …..... alkalommal
9 – NT

2 – nem
9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?
Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... **,** .....
9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**
99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

1 – normál osztály/csoport
2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig: ……..
9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért…

1 – a teljes összeget,
2 – az összeg egy részét, vagy
3 – semmit nem fizetnek?
9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

1 – rendszeresen
2 – alkalmanként
3 – sohasem
9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

1 – rendszeresen
2 – alkalmanként
3 – sohasem
9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különórára (pl: sport-, zene-, színház-, táncórára), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

1 – igen
2 – nem
9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

1 – minden nap
2 – hetente néhány alkalommal
3 – havonta néhány alkalommal
4 – évente néhány alkalommal
5 – sohasem
9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerek a szabadidejében….

Mennyire jellemző, hogy…	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lődörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?
HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb ok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

1 – legfeljebb 8 osztály
2 – szakiskola
3 – szakközépiskola
4 – gimnázium
5 – felsőfok
9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

…… (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

1 – nagyon jellemző
2 – inkább jellemző
3 – inkább nem jellemző
4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

1 – ha egy csoportba járnak
2 – ha külön csoportba járnak
9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

……

……

……

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

……

……

……

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

…… (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

1 – nagyon jellemző
2 – inkább jellemző
3 – inkább nem jellemző
4 – egyáltalán nem jellemző
9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

……

……

……

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

……

……

……

KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE MUNKÁNKAT!